

א. קריאה ליהדות התפוצות לתמוך בשומרי שביעית כהלכתה (תרפ"ג)

A. I. KOOK
Chief Rabbi of Eretz-Israel
Jerusalem

נבחרו כח עשירי דבר בכה המזב
סדרה, אבר ר' יצחק כסאוי שביעית
המזב סדרה, יצחק כסאוי (כ"ו תרע"ג)

לשכת המרבו
של
דגל ירושלים
יהושע ארן ישראל

אברהם יצחק הכהן קוק
הרב הראש לארץ ישראל
עמק דרושלים תנב"א.

כ"ה.

קול קורא

ליסוד קופה שר שומרי שביעית בארץ ישראל

השביעית מאלה יקרי הרוח, בעלי הנפש, יראי ד' ואוהבי מצותיו בלב תמים ובנפש חפצה, גם מהם היו רבים אשר לא יכלו להוציא אל הפועל את מהשבתם המובהקת. על כן הנני בזה מקדים וקורא אליכם אחים יקרים; הקריטו להשתדל אצל כל גדולי עמנו, אצל כל גדולי לב, אצל כל שלמי אמוני ישראל החפצים בקיום קדושת הארץ יחד עם בניגת הקדוש, בכל כח הקדוש של קיום התורה ומצותיה כרת וכהלכתה, בכל מלואם וטובם, שיהיו כולם חברים ליסוד קופה גדולה לשומרי שביעית. יקריטו לשלח את תרומת ידם, וכל המקדים חרי זה משובת, מראשית הזמן של השנה הזאת, לקופת שומרי שביעית שיסדרו בעזרה והיה למחיה ליראי ד' וחרטבי שמו, מהאברים והפועלים החפצים בשמירת קדושת השביעית כהלכתה, בלא שום תוראת חוטר של קולא והפקעה.

תקוהי חוקה בעזה, שעל ידי התעוררות המעשית של כל יראי ד' והיגיוני הגולה וגדולי ישראל, הצמאים לדבר ד' והפציע לחיות בנועם ויו קדושת שבת הארץ כמאמרה, יתעוררו המדי ד' מרובים ודרכים רבים יתגלו לפנינו באחיק להרחיב את גבול קדושת השמיטה, וקדושת שבת הארץ תעלה מעלה מעלה. ובעת צרון הזאת, אשר יד' לטובה נטויה היא על ארצנו הקדושה, לתת לנו בה יתר וגדר ולרונם בה קרן ישראל, בהרמת גם ודגל עם ד' בתוכה גם בעניי גוים רבים וממלכות עצומות, מצפים וביהלים אנו, שכל אשר יעלה בידנו להרחיב את קדושת שמירת שביעית ושבת הארץ, כהלכתה וכמאמרה, יגלה פעלה ותורה על כל הארץ, ופזווי ישראל יתירו לגוה רבצם מארבע כנפות הארץ בתשוקת קדוש, ויסין ד' רוממה תשנכם בנכורה והאורם בהפארה והמלאם רוח ד' בקדושה ובטהרה, להקים ביעקב עדות ד' ותורתו מצותו ותקומו על עם ד' וארץ קדשו, לשמור ולקשט ולקיים את תורה ד' ופקודיה באהבה רבה בכל לב ובכל נפש. וברכת ד' תגלה ותראת מהרה על ארץ המדה בכל מלואה ובכורה, וירום קרן לעמו, תהלה לכל הסריו, ולנצרו פקדיו ועדותו נבדרי בה עושי חבדו.

במהונו גדול, בעדיי, שדכרי המעשים היוצאים ממעמקי לבני יכנסו ללבבכם המהור, ותמהרו להרבות פעלים, בכל עיר ומדינה שיר ישראל משגת שם לעזר והודיעו לשומרי קדושת השמיטה בארצנו הקדושה.

והיה רכס לשם עולם, בהצרות ד' ובמשכנות קישו, לזומם קרן ישועה ואור נאולה שלמה, כנפשכם ויקרה ונפש אחים ועברכם הנאמן, המצפה לתשועת ד' על עם קרובו וחבלי נחלתו כהרה כסינו אמן.

הק **אברהם יצחק הכהן קוק**

ארכיון הרבנות הראשית

אחים יקרים פזווי הגולה בכל הארצות והמדינות, אשר נתן ד' להם מרגע ופלטתה במקומות מגוריהם.

ראשו עם ד' הרבנים הגאונים הצדיקים הקדושים, פרנסי העדות ונבאי כתי כנסיות ובתי מדרשות, עסקני הצבור וכל פועלי צדקות בקרב גוי קדוש, וכל עם ד' והגוי כולו, הקשור באהבת עולם ובקדושת אמונים לארצנו הקדושה לקדושתה ולבנינה, לקדושת הריסותיה ולנטיעת עם קדוש עליה, בכל לב ונפש, שלום עולמים וברכת הים לכם מהרה הטוב, מהר הקדוש מרושלים!

אחים קדושים וקרים!
רבותינו! זלים ואלופינו הנכבדים!

הנני נ זכיון בזה לקראת כבוד הורתכם קדושתכם ומעלהכם, בקריאת של חכה ברבר שהוכן נרמא כעת. הלא תדעו רבותי, שהשנה הזאת שאנו עומדים בה היא שנת ערב שביעית, לפי השכוננו המקובל לנו בארצנו הקדושה מדורות רבים, ע"פ הגאונים והרמב"ם זל והמנהג הקדוש הקבוע בארץ ישראל.

ידעו לכם רבותי, שכל שנה של שמיטה, מעת אשר התחיל הישוב המעשי החקיקאי של אחינו בני ישראל להתרחב בארצנו הקדושה מתעוררת השאלה הגדולה: מה נעשה עם אחינו האברים, אלה החפצים בכל לבם ובכל נפשם לשמור את קדושת הארץ כהלכתה, אלה שאינם חפצים להכנס בשום הערמה ושום הפקעה ומכורה ביה לקדושת השמיטה החביבה, הקשורה בכרית הארץ וקדושתה; ומאלה רבים הם, אשר עם כל הפגם המהור אין ידם מנעת להוציא את רצונם הקדוש כן וזה אל הפועל, פשוט מפני שאלה החיים של שנת השמיטה עצמה, ובעתה עדיין לא וכינו להתגלות הקדושה העליונה המובטחת לנו בתוהיק בברכת הארץ במלואה, שאנו מצפים בכל יום שמהרה תבוא הישיעה הזאת בכל הפארה, עם כל ישועת ד' בכל הפרטים והכללים הגדולים שלה, על עמו ועל ארצו.

אבל לעת כזאת אנו הייבים תמוך בירי אחינו אלה, שרצונם חזק ואמין לשמור את קדושת הארץ ושבתה, להכין לזה עזרה מיוחדת: **קופה של שומרי שביעית.**

אמנם כמה גדולי ארץ מתיחלים להשתדל ולהדפיק על ההכנות בעת אשר כבר קדושת השביעית באה, בעת אשר כבר הוכן קצר להכין, לסעד ולסדר את כל אלה היוצאים בשביטה קדושה כדן תהיק במלואה, בקיום מצוה כמאמרה, בלא צד קולא ותוראת היתר של דחק, ועל כן על פי רוב היו הפעולות לא רחבות, ושומרי

ה' תשרי תרפ"ג

ג. קריאה ליושבי המושבות לחתום בהקדם על כתב ההרשאה

הרבנות הראשית לארץ ישראל

2004L

בעניין

מכתב

לכבוד אחינו היקרים ויושבי המושבות על אדמת הקדש שלום וברכה!

השנה הבאה לקראתנו לשלום, שנת התרפ"ה, היא שנת השמיטה, כפי המניין שאנו נהנים וכאם עיני נאונים הראשונים, מקדם קדמתה.

מאז החל הישוב החדש שלנו בארץ על הקרקע, על עבודת האדמה, חתמה שאלת השמיטה לשאלת הרבנות, מפני שכל עיקר פרנסת הישוב בנוי על מים של מסחרהיון ויתר תבואת הארץ, ומצאים רבים ביטנו שאיראפשר להם לקיים מצות השמיטה, ככל חוקה ומשפטיה, לכלל לנטר עבודת הקרקע, ולהפקיר את כל הפירות ולהתנתן בהם בכל דין קדושת-שביעית, על-כן נטנו ונפרו רבני קשישאי, הנאונים נחיו נפש זיל, שעמדו על שאה או בשמיטות שעבדו, כי אחרי אשר ע"ז עומקם של הלכה יש צדדים להקל קצת בחומר דין השביעית כנסנו, ולפי נדל החק ואיראפשרות לקיים את המצוה בכל פרטיה ודיניה, עד אשר ישקוף חיוורא בעני עמי, ויתוי אפשר לקיים כל דתי שמיטה כתיב, לכן המכסה דעת הנאונים, בדור שלפנינו זיל, למצא עצה כחור הוראחדשעה, שבכל שמיטה, אשר יראה הדבר בעיני כזי יפה, שעוד הוסף נמצא להשתמש בכחה דחורא זה, יססכו לעשות סמורה כדה של תורה, למכור, את כל הקרקעות והנטיעות שעליהם, אלה שהם סוכריים לעבוד אותם ולהנות מפירותיהם בדרך של הול, לאינו ישראל על משך זמן כזה שתהיה שנת השמיטה נכללת בתוכו, ובטילא כשהיו שייכים עפדתהיק כל הקרקע והנטיעות לכרי, יש מקום לומר שלא תחיי חלה חובת שביעית עליה, כזחין.

וכאשר אנחנו החיים בצורה עוד מגדולי הרבנים בא"י, ראינו את מעמד הישוב כנסנו שהוא צריך עדיין לאותה הוראה שיצאה מסוס רבני קדוש לשעה, גם בשנת השמיטה הבעלית, לפי מה שעינינו רואות, ע"כ הכנסנו להשתמש, גם בשנת השביעית הזאת, בסדר תקנותהחור, הנ"ל, ולכן הננו שולחים כזה את כתבדהשאות, ותואילו נא לתמום עליהם ובי תועד שבכל מושבה, יאשר ויקיים את ההתחבות.

וכזה נכל לאשר ולקיים, ולהוציא אל הפועל את דבר המכרה ע"ז האופן המיועד, כאופן כזו שלא יהי משכול בעבודת האדמה ובשמוש תבואת הארץ בשנת השביעית הבעלית, להמוכרזהם לזה.

וזאת לדעת, שהחיותר הנ"ל הנסמך על תקון המכרה שהוא נעשה רק בחוראחדשעה, ומצד המכרה הנדול לא נתן להשתמש בו כיא כמה שנוגע סתש לעיקר קיום המושבות ומעמדן, באהיק, דחינו : עבודת הקרקע המוכרחה ומסירת כול הארץ והנאתה בדרך כל השנים, אבל בכל הדברים שאינם נוגעים לעיקר יסוד הישוב, כגון : נטיעות חדשות בכלל וקני נטיעות ננות לשם פאר והרחבה, חריעת ענינים טפלים שאינם סוכריים כל כך ליסוד מצב המושבות, וכיו"ב,--הליילה לסמך ע"ז המתר שנאמר רק ספני דחק חזק.

ועל פרטי דברים, שראויים להסיר לשאלתהכס, גם אחרי חותר המכרה, נשיב אייה לכי שואל, לעשות בתורה ובמצוה, באהבה נאמנה.

והשיתית הבורר בארץ חסרה, אשר עינו כה מראשית שנה ועד אחרית שנה, יטיענו לטנים ולשמיטות הבעיל לשלום שנחית שמחים בבנין עירו וששים בעבודתה, ונוכה לקיים את כל המצות החליות באהיק בכלל ובצוף שביעית כפרט בכל פרטיה ודקדוקה באהבה ושמחה סרוכ טובה ושלוה בעושר וכבוד, כי ישוב חי שנותינו וריום קין לעמו על אדמת קדשו, וישלח לנו נואל צדק כבייא, הבאעויהה בתודש ניסן התרפ"ה, פעוהיק ירושלם תוכביא.

נשיאי הרבנות הראשית לארץ ישראל והכיריה

ד. כתב ההרשאה השני של הרבנות הראשית (תר"ץ)

הרבנות הראשית לארץ-ישראל

הרשאה

אנחנו הח"מ הגנו נותנים בזה כח והרשאה גמורה. להרבנים הגאונים נשיאי הרבנות הראשית לארץ-ישראל וחבריה שליטי"א. וכל מי שיצטרף עמם, ובאריכתם, למכור במכירה גמורה וחלוטה, או למשכן ולשעבד בשעבוד גמור בכל יפוי-כח, את כל הקרקעות והצמחים, הנטיעות והאילנות, וכל מיני עצים שיש לנו בארצנו הקדושה ארץ-ישראל בין בערים בין בכפרים בין במישבות, בין בחוות ובקבוצות, ובין אלה שהם בקרקע, בין אלה שהם בעצמים מכל דמינים בין נקובים בין שאינם נקובים והקרקעות שהם עומדים עליהם, ויונקים מהם.

והנה אנתנו נותנים רשות וכח-הרשאה גמורה בזה להרבנים הגאונים הנ"ל, ולכל ב"כ, שבין כלם יחד בין כל אהר מהם, יכולים הם למכור את קרקעיהם הנ"ל בין מכירה זמנית בין מכירה עולמית ולהשכיר ולשעבד ניכ בין לזמן בין לעולם מיום דלמטה, עד הזמן שיקצבו ותהיה המכירה שימכרו הרבנים המורשים הנ"ל ובאריכתם, וההשכרה והשעבוד חלוטה וגמורה כפי מה שיקצבו ולא שייירו לנו שום זכות ויפוי כח בכל הקרקעות והנטיעות והאילנות והעצמים ומקומותיהם הנ"ל וכל הצומח עליהם כלל וכלל, וכל מה שנמצא בהשבות מכל הקרקעות והצמחים הנטיעות וכל מיני עצים נטועים וכל העצמים הנ"ל שהם שייכים לנו בדרך שכירות או בדרך שעבוד--הגנו נותנים בזה כח והרשאה גמורה, כדון תוחיק, בכל אופן היותר מועיל, שיהיה ביד הרבנים המורשים הנ"ל ובאי כחם, כח ורשות להשכיר ולמסור את שעבודם לכל מי שירצו מיום דלמטה עד הזמן שיקצבו ויש ביד הרבנים המורשים הנ"ל ובאי כחם רשות למכור ולשעבד ולהשכיר את כל הנ"ל, בכל מיני מכירה ושעבוד והשכרה בעולם, בכל אופן היותר מועיל בין בדי"א ובין בדי"א וכל צדדי יפוי-כח שבעולם, ולא נוכל לערער על כל מעשיהם כלל וכלל, ולא נוכל לומר להם: לתקוני שדרנוכם ולא לעותית, ויש להם רשות למכור, ולשעבד ולמשכן ולמסור את כל הקרקעות הנ"ל וכל הצמחים והנטיעות והאילנות וכל מיני עצים, תבואות וירקות, וורעים שעליהם וכל מיני עצים הנ"ל וקרקעותיהם הנ"ל מיום דלמטה עד זמן הנ"ל באיזה סכום שישב בעיניהם בין בכסף מוזנן, בין בשטרות, בין בהקפה, ובכל צד שבעולם שימצאו ישר בעיניהם וכל מעשיהם שיעשו הגנו מאשרים ומקיימים מעקשיו בכל מיני יפוי-כח ובכח"תוקף, והגנו משעבדים ארץ עצמנו בשעבוד הגוף לאשר ולקיים את כל מעשיהם של המורשים הנ"ל, בכח, שטר כו"ה זה שימסר לידם ממנו הח"מ, ובקנאים, ובקאג'יק ובתי"כ בפ"מ, בכד"ח, דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרא, ובפירושי הותנה, שאם ימצא איזה דבר מכל מה שמסרנו והרשינו עליהם את הרבנים המורשים הנ"ל, שאין מסירתנו והרשאתנו מועלת ע"ז, מפני איזה סעם שיהיה, בין מצד דין-תורה, בין מצד דין הממשלה, לא יגרום ביטול פרט זה, שובם גרעון וקלישות-כח בכל יתר הענינים, שאנחנו יכולים למסור ולהרשות עליהם, ולא יגרע בשביל כך כח הרשאה זו, וכח פעולת המורשים בכל מה שיעשו בקרקעות וכל מה השייך להם הנ"ל, הנמסרים להם מדינו בכח שטר הרשאה--ושליחות זה.

והגנו מקבלים עלינו את כל מיני התנאים שיתנו המורשים הנ"ל, עם הקונים או השוכרים, או המלוים והמשעבדים אשר יבחרו להם כפי ראות עיניהם, והגנו נותנים כח ורשות להרבנים המורשים הנ"ל להעתיק את סטר-הרשאה זו בכל השפות שירצו, ולקיים ולאשר אותם, בכל כח של ממשלה שירצו, ואין לנו רשות לערער על כל מעשיהם ולדחלש את פעולתם בשום צד ואופן שבעולם.

ולראי זאת אמרת על אשר כל דורברים הנ"ל, בעה"ח, בין ע"י עצמנו, בין ע"י שלוחנו או שליח שלוחנו אפילו עד מאה שלוחים ובכ"ח, בין בכתב ידנו בין במס"ק, בין ע"י המורשים וממונים מאתנו לנהל את עניני הקרקעות והעצמים הנ"ל שלנו, כנ"ל, בין ע"י שלוחיהם או שליח שלוחיהם אפילו עד מאה שלוחים וכ"כ בין בכתב ידנו בין במס"ק.

יום.....לחדש.....שנת הרי"ץ, ערב שביעית, לפי המנין המקובל ע"פ הרמב"ם והגאונים ומנהג קדמונים בארץ, מה.....החל שריר ובריר וקום.....

נאם	נאם
נאם	נאם
נאם	נאם
נאם	נאם
נאם	נאם
נאם	נאם
נאם	נאם
נאם	נאם
נאם	נאם
נאם	נאם
נאם	נאם

דפוס מרינו ביוזסילס

296.51

ה. בקשת הראי"ה קוק לחתום בהקדם על כתב ההרשאה

הרבנות הראשית לארץ-ישראל
בעיה"ק ירושלים ת"ו

מחשבה נג' להכרז: **5/520**

תאריך: 1977

The Chief Rabbinate For Eretz - Israel, Jerusalem, Palestine.
P. O. B. 197.
Telegrams: "Rabbinatz, Jerusalem."

אברהם יצחק הכהן קוק יעקב מאיר
מנכ"ל הרבנות
צבי ססה טראנק
יונה ראם
מישל ברנשטיין

תמוכירות:
שמואל אהרן נקר מנכ"ל
יעקב ברוך
טל. 219

ב"ה ירושלים **ב"ה לארש סיון תר"ץ**

לכבוד
הרה"ג מוהר"ז הרל"ע הי"ד,
רב הראשון-לציון.

שלום וברכה,
תננו מחברות להפשיא לכם מספר חרסאות בבביל חקון היאוב
לשנת התביעה הכללית, בבקשה לחקוק ולהחכים את כל מלא עיש לחם יחס
של בעלות על נכסיו בא"י שאתם מכירים ארסם.

בכבוד רב
מנשיא
מסוכר הכללי

הערה:
את ההחלטות החתומות
נא להשיב ב ה ק ר כ

ו. בקשה מהמזרחי לסייע במימון ההתארגנות לשנת השמיטה

הרבנות הראשית לארץ-ישראל
בעיה"ק ירושלים ת"ו

<p>מספרה נא להחזיר: <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> 3/14+0 </div> תא:</p> <p>תאריך: הרבנות הראשית לארץ-ישראל, ירושלים, ארץ-ישראל. ת. ד. 197 Address: The Chief Rabbinate For Eretz - Israel, Jerusalem, Palestine. P. O. B. 197. לטלגרמות: "Rabbinate, Jerusalem."</p>	<p>הנשיאים הרבנים הראשיים: אברהם יצחק הכהן קוק יעקב מאיר</p> <p>החברים הרבנים: בנימין אלקוצר בן ציון א' קואינקה אברהם פלוסוף</p> <p>המזכירות: שמואל אהרן זנר מוזיקר הלוי יעקב ברוך טלפון: 219 Tel.</p>
---	---

48 בעיה"ק ירושלים ט"ו לחג המנוחה - אב תר"ץ.

לכבוד
 המרכז העולמי של המזרחי "י. ר. ח. ל. ס."

א. כ. ג. דבר המכירה אסדרנו להקנת היטוב הרגלי כנת השמיטה העל"ם עולה לנו בהוצאות גדולות של פרטומים, בסיעות, הרפנות, הכנקה וכו', שלצערנו אין לנו שום מקור ע"ז, ונכוננו ע"ז בערבויות ובהחייבויות כספיות, וע"כ נאלצנו להסיל את כספנו ההוצאות באופן יחסי על היטוב העלמי המסוהיר, שלמענו ולטובתו ארחנו את כל השורה הזה זה כמה חדשים.

אנו מקווים שכרונן תקבלו עליכם להמציא למטרוננו בהקדם האפשרי את הסכום המינימלי שהטלנו עליכם בטן - 5 לא"י.

וד' יטיב את שבות עגו וארצו בבלצ"ג בב"א.

בכבוד רב
 הרבנות הראשית לארץ-ישראל
 המזכירות הכללית:

(אנא איש) (א) יעקב ברוך

הרבנות הראשית
 לארץ-ישראל
 בעיה"ק ירושלים חובבי
 Tel. 219 P. O. B. 197 JERUSALEM

גנרן הציונות הדתית, מרכז המזרחי העולמי - תר"ץ

ז. הודעות לציבור על ההתארגנות לשנת השמיטה (תרח"ץ)

/ ע. 6 /

ב"ה ירושלים ת"ו, ט"ו תמוז תרצ"ז.

ל ע ת ו נ ו ת.

אחינו אנשי החקלאות לכל סוגיה בארץ

בשים לב לשנת השמיטה הבעל"ט בשנת תרצ"ח לפ"ק המציאה הרבנות הראשית לא"י, בתור תוראת שעה, למטרדי הרבנות לרבני ולועדי הסושרות שבארץ כולה, סופסי הרשאה באופן שנסדרו בזמן בטיטות הקודמות ע"י ראש הרבנים לא"י הגאון הסנוח הנראי"ה קוק זצוק"ל.

הסרדנסים, הכורסיס, בעלי הטלחה, הירקנים, הבננים, וכו', הן בעיר והן בכפר שאין באפשרותם להפסיק את העבודות בשביעות - עליהם להודו ולחתום על סופסי הרשאות בהקדם הכי אפשרי לסען תוכל הרבנות הראשית לא"י לסדר את הדברים בזמנם. אלה שלא ישימו לב להודעה זו ולא ימל"ו לחתום על סופסי הרשאה תאסר תוצרתם בשביעות ויהיו סן הצועקין ואינן נענין.

הרבנות הראשית לארץ-ישראל, ירושלים.

ב"ה ירושלים ת"ו, י"ז סב"א תרצ"ז.

ל ע ת ו נ ו ת.

הרבנות הראשית לא"י כבר קבלה בקשר עם ההיתר ע"י מכירה לשביעות הרשאות סרוב היסובים אאא היהודים שבארץ וסתודריות סונות, סחקלאים ומקבוצים בין הנסנים על הסתדרות העובדים ובין הנסנים על הסתדרות "הסודרי" וה"פועל הסודרי" "האגודה" ו"פועלי אגודת-ישראל".

בשים לב לדיון שאין נוטעין ואין סבריכים ואין סרכיבין ארבעים וארבעה ימים לפני ראש-אשנה של שביעות סודה הרבנות הראשית לא"י כבר ביום הסיס י"ד סב"א תרצ"ז את הסכירות הראשונה לאי-יהודי אסיד אחד שחוצב לפני הרבנים ע"י סר אברהם ספירא ספתח-תקוה.

הסכירה הסופית תצא לפועל בעוד זמן סה, רבות מוזהרים כל אלה סבעלי הסרדים והחקלאים שלא חתמו עוד על הרשאות שלא לאחר את הסוער ולסחר ולחתסן ולהסניאן להרבנות הראשית לא"י בהקדם.

/ ע. 20 /

ב"ה ירושלים ת"ו, ב' תשרי תרצ"ח.

ל ע ת ו נ ו ת.

בימים האחרונים של שנת תרצ"ו, בהתקרב שנת השביעות תרצ"ח, התאוששו כל יתר הקבוצים החקלאיים שלא הסניאר עד הנה את הרשאותיהם לסכירה בקשר עם מסור עבודת קרקע בשביעות ושלחד להרבנות הראשית לא"י את הרשאותיהם, בהן סופסים חתוכים סות"י וכהותטות סיק"א, קק"ל, הועדים החקלאיים, הסתדרות העובדים, הסוכל-הסודרי, סיווצים כלליים, פועלי אגודת-ישראל, ה"סומר-הבעיר", הבהרות הסוציאליססית ועוד.

הרבנות הראשית לא"י בחיותה סורשה לפי זה ע"י כל הישוב סודה לצי-בישיבתה הפלעה ביום ה' סלפני ר"ה את הסכירה כד"ת האותם תאופנים והתנאים ססודרו כססיטות הקודמות ע"י סרן הגאון הנראי"ה קוק זצ"ל.

ארכיון הרבנות הראשית

ח. הודעה לוועד הלאומי – בשנה זו אין לטעת אילנות בט"ו בשבט

הרבנות הראשית לארץ-ישראל The Chief Rabbinate of Palestine-Eretz-Israel

בתשובה או להכיר:

No. 1511 ש

האדרסה:

הרבנות הראשית לארץ-ישראל, ירושלים, ארץ-ישראל
ת.ד. 197

Address:

The Chief Rabbinate of Palestine, Eretz-Israel,
Jerusalem.
P. O. B. 197

הנשיאים:

יעקב מאיר: יצחק אייזיק הלוי הרצוג
הרב הראשי לא"י
הרב הראשי לא"י

Telegrams: „CHIEF RABBINATE, JERUSALEM“

להשיב רק עפ"י הכתובת דלעיל
Reply to the a/m address only

ב"ה, ירושלים ת"ו י"ג טבת תרצ"ח.
Jerusalem Tel. 219

מע"ד אין כוחים.

כבוד

מערכת החנוך שע"י הוועד הלאומי,

י ר ו ש ל מ

א.נ. השנה היא שנת השביעית שנה אוסרת עלינו התורה"ק כל עבודה בשדה ובכרם לגטיעה וזריעה וזמירה. ידעתם את התאסצותה של הרבנות הראשית לא"י בכל השנים לסדר אופן של היתר לקיום הישוב החקלאי באה"ק. ההיתר טעם סהותו הוא אסנס סוגבל בתנאים ידועים ואיננו נתן בשום אופן להשתרע על עבודה בגטיעות שאינן מצרכיה החיוניים של החקלאות הקייסת. לפי זה מוצאים אנו להקדים ולהעיר את תשומת לבכם אל החומר שבדבר ולבקשכם שתואילו לפרסם בהקדם על בטול הנטיעה ע"י כתי-הספר הרגילה בכל שנה ברמת אילנות ש"ו בשנט, למען לא יצא ח"ו על-ידי מערכת החנוך של כנסת-ישראל פגיעה פוסבית בקדושת שנת השביעית. אנו בטוחים כתשומת לבכם החביבה ומחכים לתשובתכם הרצויה.

בכבוד רב

הרבנות הראשית לא"י

הנשיא

י"ה"ה

הסזכיר הכללי:

י"ה"ה

הנשיא

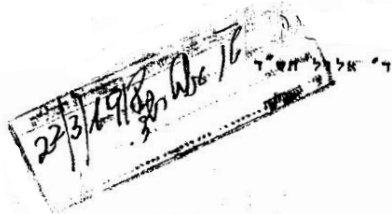
שאו/תפס.

הרבנים הראשיים החתומים על מכתב זה הם:

ארכיון הרבנות הראשית

הראשון לציון הרב יעקב מאיר והרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג

ט. הערות הרב הרצוג לטופס ההרשאה ולשטר המכירה

לכבוד
ידי"נ הרב ברלין שליט"א
חבר הנהלת קה"ק,
ב"מ י.

בענין ההרשאה ידע נא כ"ת שאנו לא חדשנו דבר ואנו קבלנו את הנוסחאות כפי שזעשו ע"י קודמי הגאון זצ"ל. מאחר שהעירבו כב', עיינתי בהן ועלי להביד שעדיין לא עפרתי על הנוסחא של שטר המכירה. בו יש הרכבה של שתי דרכי מכירה, א) הדרך שבורה הגאון טקובנא בהסכמת הגר"י מקוטנא והגרש"ך וכו' זצ"ל, היינו מכירה לשתי שנים, (שלדעתם יצאו ע"י כך, מאיסור לא תחנם, כיון שאינה אלא לזמן), ב) מכירת הגידולין, אילנות, זרעים, על מנת לקוץ והעפר בשטח העליון עד כדי שיעור יניקה ע"ס לעקורן. הדרך שבה הלך הגרנ"ה אב"ד דיפו פחות או יותר בהסכמת הגאון מהריל דיסקין זצ"ל. בדרך זו נקטו לפי שחששו שבמכירה לזמן לא יצאו בכל אופן מלא תחנם ודבגן, ואולי חששו. נ"כ שאין בכח מכירה סוגבלת כזו להפקיע את הקדושה. מאידך גיסא, שאם לא יעקור הנכרי כנ"ל - מכ"ס - נשאר - הכפירה - לשתי שנים - מכירה ע"ס לקוץ ולעקור את הקרקע העליונה ולהסיעה לרשותו יש חשש של הערפה בלוייה. כמו"כ יש לחוש שכיון שהשטח התחתון נשאר של ישראל אולי בטל ^{לגביון} העליון, וטעום כל אין הקדושה במקצת.

והנה היה יותר קל להבין דרכו של קודמי הגאון זצ"ל, אילו היה סוכר את השטח העליון כנ"ל, ואת השטח התחתון לשתי שנים, והיה אפשר להסביר שכיון שבמכירה מוחלטת סכר רק את התחתון אין בזה חשש לא תחנם, הואיל ואין הנכרי יכול להגיע אליו עד שיפנה את העליון, ואין זו דרך מתן הניבנה בקרקע, וכן ע"י כל יש בכח העליון להפקיע את הקדושה, וצריכה תרומה הו", אבל כפי שיראה מע"ת בשטר המכירה הוא פוכר תשילת מכירה מוחלטת לשתי שנים, הכל בכלל, מתחום ארעא עד הום הקיעא, ואח"כ הוא חוזר וסוכר את האילנות וכו' ע"ס לקוץ, ואת השטח העליון עד כדי שיעור יניקה ע"ס לעקור. ונ"כ הוא מפרש שאם לא יעקור הנכרי כנ"ל סכ"ס נשאר המכירה לשתי שנים, הרי כל הענין צריך עיון, ועוד סוף סוף בדרך שהנכרי לא יקוץ ולא יעקור את הקרקע וית

ב

26

איגלאי כילתא למפרע שאין כאן אלא מכירה לזמן. סוף דבר יש לנו לעיין שוב ביסודי
 הענין, ואפשר שנשנה את דרך המכירה ונשוב אל הוראת הנאון מקובנא זצ"ל בשינויים
 ידועים. אבל בין כך ובין כך הזמן מתחדם. ככקשה איפוא להמריץ את ההנהלה לחתום
 על ההרשאה, אלא שאני מסכים למיחונים הללו: א) למחוק"ו כל מי שיצטרך אליהם;
 כלומר שהכח יהא רק בידי הנשיאים ודברי המועצה או כלש יחד או מקצתם בצירוף
 לפחות אחד מהנשיאים, או אף ביד אחד מהנשיאים, ב) במקום "אנו משתעבדים שעבוד
 הנוף לכתוב" אנו מתחייבים", ג) למחוק לגמרי "להעתיק שטר הרשאה זה בכל השמות".

ידי"ע
 הרב שמואל כ"ץ
 י. א. הלוי הרצוג, הרב הדאשי לא"י

אנצק ה'ציונה ה'תש"ג, מרכז המזרחי העולמי - ג'ג"ג

י. הוראות לחקלאים לקראת שנת השמיטה (תש"ה)

הוראות הכנת ארץ
ישראל, ת.צ. 1949

ד"ר

הוראות לסיבורים חקלאים למת המטה הקא"ס.

א. הכנת לקראת השמטה:

(א) שומרי ארץ: למזל כל נסיעה, הנכחה ל' דרס'ו בארץ הש"ס. להשתדל לחנוש ולזבל את המטעים לפני ר"ה הש"ס.

(ב) גנאי ריק ותרוח-אמה: ארז את תחנה המטענים לפני ר"ה.

למנוח שמו יונק מהמטעים הרק-תעטם לפני ר"ה.

(ג) מטעני ארץ: לזרז/למנוח ולמטעני ארץ לפני ר"ה.

2. סיבורים קטנת השמטה:

(א) חנישים: לדלות ריק את החנישים ההכרחיים, דרכי הנוצות הרק העומות אלוהים.

(ב) זריחה בגנים, קטנות ארבעים: לזרז ידו גנאי לחיטה אוניציה דיו כח החמות.

קטנה שאין בשום אופן/מטענות אחרות את הזריחה דיו אפנה האוניציה כח החמות, להשתמש בקטנות. כחמות קטנות הולכות הזרעים צפופה לזרז קטנות/להטות.

-טור כבד הוורק.

קבוצת אבות ההכרחיים הממלאים בקטנות, צפופה לזרז הוראות הרק.

(א) מטעני ארץ: לסדר את המטענה בתלך ארבעים כח ארץ קטנות, זמנאי גנאי.

האיגוד הממלא תהאפול' ארבעה; לסדר ארבעים דרכי ארץ חרס ארבעים, כחמות מתנו ארבעים קטנות המטה. גנאי טכני. קטנה שאין ארבעים לסיבוב.

זה, לסדר סכבה דרך המטענה לפני הזריחה, דרך ארבעים גנאי ארבעים לזרז חמות.

(ב) גנאי ריקות: להדביר שמוני ארבעים ריק ארבעים ארבעה. (לשם כך יזרזו ארבעים קטנות לזריחה פולילה).

כחמות שזמנאי יזם לא המטען (בזריחה מלקראת המטענה), ארבעים.

דרכי הוראות הרק העומות אלוהים.

(ג) כרם: ארבעים קטנות, דרכי הנוצות הרק העומות אלוהים.

יב. הודעה - גם חברי אגודת ישראל ופועליה חתמו על כתב ההרשאה

ב"ה. ירושלים, כ"ד תשרי תש"ה.

ממשרד הרבנות הראשית לא"י ספדיעים:

לא נכונה הידיעה שבאה כ"ה העולם (גליון א-ב סיום

י"ד אלול תש"ד) בשם "סדור דברהשמיטה" שבה נאמר, כי

פועלי אגודת ישראל לא מסרו יפוי כח לרבנות הראשית לסדור

שטר הסכירה להתרת העבודה בהודיעם כי גם השנה כמו בשנים

הקודמות (ישמרו את) שנת השביעית כהלכתה. החתימות בהרשאות

אמנם הן מעורבות ונעשות לפי המקומות ולא לפי המפלגות,

אבל עובדא היא כי בחותמים על הרשאות יפוי הכח להרבנות

הראשית לא"י בשביעית זו כבשביעית הקודמת, השמורות

בארכיווננו, נמצאים רבים מאד שנלהביה הרשמיים של "אגודת-

ישראל" ופועליה. כדאי לציין שבשביעית הקודמת הקיבוץ ב"סחנה

ישראל" היחידי שהיה אז לאגודת-ישראל ופועליה בארץ, חתם

ביום כ"ח תמוז תרצ"ז רשמית על כתב הרשאה לשביעית תרצ"ח כדת

וכרגיל, ובשביעית זו נדרשה הרבנות הראשית לא"י מהסתדרות

פועלי אגודת-ישראל בא"י (סניף חדרה) רשמית בסכתב סיום

כ"ט אב תש"ד, להמציא להם טופסי הרשאות בשביל אלת החברים

העובדים במקום שידי המחתימים הסתנדבים לא הגיעה שמה.

יד. הערות להצעת "חבר הרבנים של הפועל המזרחי" להוראות לשנת השמיטה

מאת הגאון רבי בן ציון מאיר חי עזיאל שליט"א [זצ"ל].
הרב הראשי לארץ ישראל

הערות לחלק א' של ההצעה – הכנות לקראת שנת השמיטה

א. "אילנות סרק אפשר לשתול עד ט"ו באלול (מכיון שאין בהם דין ערלה, והאיסור בזמן הזה הוא רק מפני מראית העין התלוי בספירת שני ערלה)".

איסור נטיעה בערב שביעית בזמן הזה הוא משום מראית העין, 'שמא יאמר הרואה: בשביעית נטעו' (רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ג הלכה י"א). מכאן ברור שאין שום ענין לשנות ערלה, וכיון שכן, כך הוא דין אילן סרק כאילן פרי, ושניהם אסורין בערב שביעית קודם ראש השנה מ"ד יום, שגם באילן סרק יש בו משום מראית העין.

אולם לעניות דעתי נראה להתיר נטיעת אילנות עד ערב ראש השנה, וטעמא דידי הוא: והואיל שאיסור ערב שביעית הוא מדרבנן, משום מראית עין, והואיל ובשנה זאת שהיא שעת הדחק, אי לא שרינן להו בערב שביעית, רבים יכשלו באיסור תורה לנטוע בשביעית עצמה, הלכך מוטב שנתיר להם איסור דרבנן, כדי שלא יעברו באיסור תורה, ובכגון זה יש לומר שלא גזרו רבנן.

ב. "עצי פרי הגשתלים עם גוש אפשר לשתול עד ראש השנה" וכו'.

נמוק דין זה אינו מבורר, דאף על גב דאין בו איסור נטיעה, מכל מקום יש בו משום איסור חפירה בגומות הצריכות לשתילה, וחפירה דינה כחרישה, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל: החורש או החופר לצורך הקרקע (שם פרק א הלכה ד).

ולפי מה שכתבתי לעיל הערה א', יש להתיר עד ערב ראש השנה אפילו נטיעה, ואין צריך לומר שתילה, שכל נטיעה או שתילה שלא תעשה לפני ראש השנה עלולה להעשות אחרי ראש השנה באסור דאורייתא, ומוטב שיעברו על איסור דרבנן ולא יכשלו באיסור מן התורה. והוא הדין לירק, תפוחי אדמה ודגנים.

הערות לחלק ב' של ההצעה – סדורים בשנת השמיטה

א. אין בידינו להכריע בפלוגתא דרבוותא בדין איסור חרישה בשביעית, והרי זה בגדר ספיקא דאורייתא. אבל גם אם נסמוך על דעת הסוברים שאסורה מדרבנן, אין לחדש מדעתנו היתר בחרישים הכרחיים, או אפילו בעידור, שגם הוא בכל חופר או מזבל, ולא הקילו חכמים בשביעית אלא בהשקאה, שאם לא ישקה תעשה הארץ מלחה וימות כל עץ שבה (רמב"ם שם פרק א הלכה ז).

ב. "זריעת דגנים וקטניות. הזריעה צריכה להיות על ידי מכונת זריעה ממונעת על ידי בהמות" וכו'.

קושטא הוא דאיסור מחמר אינו אלא בשבת, וזהו משום דבמחמר אין פעולת עבודה אלא בקול, אבל עבודת חרישה או זריעה אסור משום מלאכה אף על ידי בהמה או טראקטור, והוא הדין לשביעית, כך היא זריעה בידים או על ידי מכונה, נוסף לכך בשביעית נאמר: "ושבתה הארץ שבת לה" (ויקרא כה,ב), וכיון שאנו מצווים בשביעית הארץ, אסור לעבוד את האדמה בכל אופן שהוא.

ואין כאן ענין למה שכתב ה'מגן אברהם' דמותר לתת החטים ברחיים בשבת (אורח חיים סימן ת"ב סק"ב), שהרי הכא ישראל הוא מניע ומוליך את הטראקטור, הלכך כשפותח צנורות הוצאת הזרעים כשהטראקטור הולך, הרי הוא כזורע בידים, הואיל והוא מניע את הטראקטור, והוא פותח את צנור הוצאת הזרעים שנוזעים באדמה.

ג. "משתלת גן ועצים. לסדר וכו' לסדר סככה על גבי המשתלה" וכו'.

דבר זה אין לו יסוד כלל, שלא התירה תורה לזרוע בבית, אלא שפטרה את הזרוע מאסור לאו, והיינו מדכתיב 'שדך', ובית לאו 'שדך' הוא, אבל מכל מקום אסור לזרוע אפילו בבית, מדכתיב: "ושבתה הארץ שבת לה" (עיי' ירושלמי ערלה פרק א הלכה ב, וישבת הארץ [פרק ראשון] סימן ג), אבל לסדר סככה לא הותר אפילו מאיסור לאו, ד'שדך' מקרי, וסכך עובר אינו מוציא מכלל שדה, ואין לעשות דברי תורה כחוכא ואטלולא.

ד. "גן ירקות" וכו'.

כבר כתבתי שגם בשתילים עם גושיהם יש איסור חופר, ועוד אני אומר שלא מצאתי היתר בזריעה דלילה.

דבברי מרן הגאון 'שבת הארץ' מפורש שגם זריעה בשתילים אסורה מדרבנן.

ה. "מטעים" וכו'.

היתר נטיעת עצי פרי במקום התישבות חדשה ועבור ענף הכנסה — כבר כתבתי שגם נטיעה על ידי גוש אינה מותרת, ועל כל פנים אסורה משום חופר, ואין שום סמך להתיר אסורי שביעית במקום התישבות חדשה ועבור ענף הכנסה.

נטיעת עצי נוי ועצי סרק לאלה שפרנסתם בכך — כבר כתבתי שלא מצאתי יסוד להיתר, ולא מצאנו היתר עבודה בשביעית אלא כארנונא או אנסין*.

בכלל אין דעתי נוחה מכל ההיתרים שנאמרו בהצעות אלה, אם לא שנסמוך על דעת הסוברים ששביעית בזמן הזה אינה נוהגת אלא משום חסידות** ועל סמך זה להתיר באיזו עבודות שהן הכרחיות בשעה זאת שארץ ישראל הולכת וקולטת אלפים ורכבות של עולים, ואם לא תזרע הארץ, הרי כולנו צפויים לרעב, שאי אפשר להביא הכל מן החוץ, ובכגון זה יש לדרוך מדין פקוח נפש, ומכל שכן נפשות, שדוחה כל מצות שבתורה, ולהתנות מפורש שכל ההיתרים אשר תחליט מועצת הרבנות הם הוראות שעה רק לשביעית זאת הבאה עלינו לטובה, וה' ינחנו בדרך אמת ויורנו נפלאות מתורתו.

טו. תשובות לשאלות הלכתיות שהתעוררו במערכת החינוך הדתי

ה ע ת פ

שאלות בענין עבודות בשנת השמיטה תשי"ב הובאו לפני כב' הרב הראשי לישראל הראש"ל ב.צ. ס.ח. עוזיאל שליט"א ע"י ר"ר י.ר. עציון, הספקח הראשי על כתי הטפר המזרחי, והמורים ס. שפמן, ש. קשאי וס. כהן.

- א) מה דין העבודות החקלאיות בבתי"ס בהם התוצרת משמשת את המסעדה של התלמידים? וכי"כ משמש להספקת הבתים.
- ב) בבתי"ס במושבות התלמידים מדריכים ע"י לסוד העבודה בבית הספר את מסקי ההורים (להם התירו ששום פרנסה). מה הדין? (התשובה בחיוב)
- ג) מה תהיה פרנסת המורים לחקלאות המקצועיים הנשארים בלי עבודה בשנת השמיטה?
- ד) בבתי"ס המספקים שתילים בכסויות נכרות לאכרים, מה דינם? במיוחד לשתילים לעונת האביב?
- ה) מה דינם של גינות סרכזיות בערים הגדולות בהם משתתפים בתי ספר דתיים?
- ו) מה דין מסקי העזר בבתי הילדים הנמצאים בפקוח המורים?
- ז) מה בדבר גדול מזון ירוק לבעלי חי (עופות, עזים וכד')
- ח) מה בדין פרחי-נוי בבתי הילדים? אם זה לפרנסת הבית מותר?
- ט) מה דין פרחי-נוי בבית הספר?
- י) מה מותר לעשות לפני ר"ה ולקיים בשמיטה (היום מותר הגדרת העבודות)
- יא) עקירת עשבי הבר (נכוש) מה דינם? (בלעדי זאת אין קיום לגן הירק)
- יב) סכוך המשתלה נחשב לחרר ביחס להיתר זריעה?
- יג) הכנת זבל משיירי צמחים משמיטה לשנה הבאה, מה דינה?
- יד) העבודה בבתי"ס החקלאיים דינה כדין מסק?
- טו) זבל כסוי להשבחת הצמח המותר בשמיטה?

ת ש ו ב ו ת

- א) בבתי ספר שהתוצרת החקלאית משמשת לכלכלת התלמידים במסעדת בית הספר ובבתי"ס דינם כדין כל המושבות.
- ב) כן הדין בבתי ספר שבמושבות
- ג) המורים לחקלאות יקבלו משכרם החדשית במלואה בכל שנת השמיטה ויתעסקו בהוראה בעל-פה במדע החקלאות ובעבודות המותרות בהתאם לסעי' י' מהוראות הרבנות הראשית לישראל למועד שנת השמיטה.
- ד) בבתי ספר המספקים שתילים וכי"כ יתנהגו על-פי סעי' ג' "משתלת גן ועצים" מההוראות הנ"ל.
- ה) לתלמידי בתי ספר לא תהיה מותרת כל עבודה חקלאית בגינות עירוניות.
- ו) מסקי עזר שנכתים מותרים בכל ההיתרים של שביעית זאת שנאמרו בהוראות למועד שנת השמיטה הנ"ל.
- ז) גדול ירק מזון ירוק לבהמות מותר כנ"ל.
- ח) פרחי נוי בבתי ילדים מותרים בתנאי שהם משמשים לפרנסת הבית בלמיהם.
- ט) פרחי נוי בבתי ספר אסורים, אלא במדת קיומי אילנא או עפי"י סעי' י'.
- י) עד ערב ר"ה מותר לעשות כל עבודות הכנה ואכרויזי אילנא.
- יא) נכוש עשבי הבר מותר עד ערב ראש השנה. בתוך שנת השביעית צריך לפנות אל הרב המקומי ולקבל הוראותיו.
- יב) סכוך המשתלה נחשב כתקרת בית.
- יג) הכנת זבל וכסוי על-פי הוראות הרב המקומי.
- יד) העבודה בבתי ספר החקלאיים דינה כדין המסקים.

התשובות שלי

דעתי בכלל נסתה להחמיר בכתי הספר כדי לעשות זכר לשמיטה. השביתה מהעבודה החקלאית בכתי הספר נותנת ההזדמנות לדבר אל התלמידים ע"ד השמיטה, להסביר להם למה השמיטה בזה"ז לרובא ררובא של הפוסקים דרבנן, ולמקצת סהראשונים, אינה אלא סדף חסירות, ושזהו יסוד ההיתר משום הסצב הכלכלי של הישוב או מצב של חיי נפש בתור הוראות שעה. אך כשבכתי הספר עצמם עובדים אין כאן אפילו זכר לשביעית. יש לברוק הזכרונות ולמצוא איך נהגו בשביעיות הקודמות, ואם, כפי שלי נדמה, החמירו בכתי הספר, למה נקל דווקא בשביעית הראשונה של מדינת ישראל? ועתה לעצם השאלות; א) אם המצב הוא שבהעדר התוצרת לא תחסר המסעדה, היינו שהתקציב של האוצר יספק את הכסף הדרוש, עדיין לא ברור לי, למה נתיר, ותשובתי לעת עתה היא: ז"ע. חציה ששני של השאלה לא ברורה לי כולה, וכמו כן משמש להספקת הכתים" - אילו בתיים? עכ"פ אין לי הרושם שהכמות הנידונית יש לה ערך בסיפוק המזון במדינה בכלל. ב) מה השאלה? שע"י כך שהתלמידים לומדים-בבית הספר את מלאכת החקלאות הם יכולים לפעול בעבודה החקלאית יחד עם ההורים במשקי ההורים אשר להם התרבו שביעית, (טובן אחרי הטכירה), משום פרנסה? אם אחרת לא יוכלו ההורים לקיים את המשק, אני מסכים לתשובה (ב) של חברי הגראש"ל שליט"א, אם לא כך, ז"ע. ג) אני מסכים. ד) מסכים. ה) מסכים. ו) "משקי העזר" הטגוח לא ברור לי, ואיך אשיב? מחבר השאלות חשב שהוא מדבר לחברים של מחלקת החינוך. ז) מסכים. ח) הדבר הלוי אם התקציב יספק את הכסף הדרוש - אני משיב לע"ע ב"צריך עיון", כדוגמת התשובה לשאלה א". ט) מסכים. י) תשובתי "מסכים". י"א) במקום שסתירים עצם העבודה, למה לא נתיר הניכוש שבלעדיו אין קיום לגן הירק? י"ב) מסכים. י"ג) השאלה לא ברורה לי. מה היא המלאכה, או מה הן המלאכות הכרוכות בהכנה זו? י"ד) מסכים. ט"ו) זיבול בודאי אסור בשמיטה, אבל במקום שסתירים אחרי הטכירה וכשום חיי נפש, נראה שלכאורה שיש להתיר ג"כ זיבול להשבתת הצמח, כדי להוסיף מזון, וכפרס בשנת בצורת.

יאה"ה.

הרבנים הראשיים המשיבים הם:

הראשון לציון הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, והרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג (יאה"ה)

גנזך המדינה, 11651/1-9

יז. אזהרה על בעיות וקשיים באי חתימה על שטר הרשאה (תשי"ח)

ה ר ב נ ו ת ה ר א ש י ת ל י ש ר א ל
הסחלקה להלכות התלויות בארץ ובחקלאות
ת"ד 179, ירושלים, טל. 62298

ב"ה. עיה"ק ת"ו ירושלים, תמוז תשי"ח

לכבוד

.....
.....

ר/א. ט. נ.

לשם היתר עבודות בשדה ובמטע בשנת השמיטה, היא
שנת תשי"ט הבע"ל, יש הכרח לחתום על שטר הרשאה למכירת
קרקעות הנמצאות ברשותכם ולהעבירו למוסד הרבנות
המקומית, שבסביבה או לרבנות הראשית לישראל.

טופס שטר הרשאה לחתימה הומצא לידיכם בסועדו
ובמקרה שלא הגיע תוכלו להשיגו במוסד רבנות הסמוך
למקומכם ללא כל תשלום.

נא לחתום מיד, אם עדיין לא חתמתם, ולהעבירו
למוסד הרבנות כנ"ל.

הננו להדגיש ולהזהיר, שעבודות שדה ומטע הן
אסורות בשמיטה (חוץ ממלאכות מסוימות), באדמה שלא
נמכרה, ויש בעיות הלכותיות קשות אף בקשר לכשרות
התוצרת שבאה ע"י עיבוד האסור.

ברור איפוא שאי-חתימה על שטר ההרשאה תגרור
קשיים בשיווק התוצרת, במה ששום צד אינו מעוניין.

והרינו בזה בכל הכבוד,

הסחלקה להלכות התלויות
בארץ ובחקלאות

בטבת תשי"ח, הקימה הרבנות הראשית את "המחלקה להלכות התלויות בארץ ובחקלאות".
בראשה עמד רבה של כפר הרא"ה וחבר מועצת הרבנות הראשית המורחבת, הרב שאול
ישראלי, שפעל רבות להחדרת השמיטה והלכותיה בציבור הרחב.

ארכיון הרבנות הראשית

יח. הנחיות מעשיות לקראת שנת השמיטה (תשי"ח)

הרבנות הראשית לישראל

המחלקה להלכות התלויות בארץ ובחקלאות

ת.ד. 179. עזריה ירושלים חי

ב"ה עזריה ירושלים חי תמוז תשי"ח

מודעה לציבור

(הוזר ה')

לקראת שנת השמיטה תשי"ט הבעל"ט

הגנו מודיעים בזה לציבור הישראלי שבכל אתר ואתר, היות ששנה הבעל"ט שנת תשי"ט, היא שנת השמיטה ואסורות בה כל עבודות הקרקע והאיץן מכבד הנצרך לקיום האיץן או הפרי. לכן מתבקשים בזה כל אלה שיש להם חלקות אדמה מסביב לבתיהם (שלא נמכרו לנכרי) הן גני פרי והן גני ירק או עצי פרי ועצי ערבה ושיחים ודשאים שזרזו לסדר מעקביהם עד דיה את כל עבודות הקרקע והאיץן כגון: זיבול, חרישה, ניכוש, גיזום וכדומה לפני ראש השנה. וכמו כן כל מי ערוצה לנטוע נטיעות חדשות, עליו לנטוע עד יום ו' מ"ו מנחם-אב ועד בכלל. וכן כל מי פרחים שהן ממין ירק צריכים להזרע באופן שינבט לפני ראש השנה כדי שלא יהיה עליהן איסור סביחין. בשנת השביעית תהינה מותרות העבודות הנצרכות לקיום האיץן והפרי כגון השקאה, עידור שני, כפי אשר נתבאר פדשהו בספרי ההלכה. נטיעה, אפילו ע"י העברת שתילים בשביעית, ממקום למקום אסורה. הפירות או הפרחים והירקות הגדלים בשביעית קדושים בקדושת שביעית ואסורים בסחורה ושאר דיני שביעית אשר רבו מספור. (וכמש"כ בתוס' סוכה ל"ט א')

ומכאן מודעה יוצאה שגם אלה אשר כן מכרו את אדמותיהן (ע"י הרשאה מהרה"ר לישראל) בכל זאת באותן חלקות האדמה שליד הבתים מכיון שאין זה לקיום הישוב (אשר רק לשם זה ניתן ההיתר להוראת שעה) יש להם להמנע מעבודות הקרקע, האסורות מעיקר הדין גם בשדה נכרי.

ובזכות שמירת השביעית ולימוד הלכותיה נזכה למנות שמיטין ויובלות כיעוד הנביאים וישבת הארץ לבטח איש תחת גפנו ותחת תאנתו.

בברכת התורה והארץ

ועדת השמיטה

המחלקה להלכות התלויות בארץ ובחקלאות

שליד הרבנות הראשית לישראל

דפוס המכתבים, חיפה וירושלים

יט. הודעה על ההכרח לקיים את היתר המכירה כהוראת שעה

כרוז הרבנות הראשית לקראת שנת השמיטה תשי"ט

ה ר ב נ ו ת ה ר א ש י ת ל י ש ר א ל

בהגיענו עכשיו ערב שנת השמיטה תשי"ט הננו מצהירים כי בכל לבנו לקיים השמיטה בכל פרטיהם ודקדוקיהם. אלא שההכרח כופה עלינו להזקק עדיין להיתר ע"י המכירה כפי שנהגו קדמונינו הגאונים הצדיקים זצ"ל בתור הוראת שעה. ההיתר ניתן לכל אלה שיחתמו על הרשאות המסודרות. הוראות מפורטות איך להתנהג בכל ענפי העבודה תבאנה בע"ה ע"י הרבנות הראשית לישראל והשי"ת ברחמיו ימהר ויחיש את הגאולה השלמה בבלצ"ג ונזכה לקיים מצוות שמיטין ויובלות במאמרם ואת כל המצוות התלויות בארץ לרבות מקדש וקדשיו בב"א.

כעתירת המצפים לישועה קרובה ולגאולה שלמה.

יצחק נסים

יצחק אייזיק הלוי הרצוג

הרבנים הראשיים לישראל

כרוז זה התפרסם בניסן תשי"ח

הרב שאול ישראלי (עורך), בצאת השנה, ירושלים תש"ך, עמ' כד

כ. דברי הסבר לאלו שחתמו על שטר ההרשאה של הרבנות הראשית

ה ר ב נ ו ת ה ר א ש י ת ל י ש ר א ל

המחלקה להלכות התלויות בארץ ובחקלאות

בי"ה, עיה"ק ירושלים ת"ו, תמוז תשי"ט.

חוזר ז'

הסברה לחותמים על שמר ההרשאה לקראת שנת השמיטה תשי"ט הבעל"ט

א. תוכן החתימה על ההרשאה

החתימה על ההרשאה בתור הוראת שעה לקראת שנת השמיטה תשי"ט, פירושה עשיית כב' הרבנים הראשיים כשליחים⁽¹⁾ הרשאים למכור או להחכיר⁽²⁾ את האדמות והצמחים שעליהם השייכים לחותם, בתנאים שימצאו לנכון⁽³⁾. בהתאם להרשאה זו תמכר הקרקע לנכרי לתקופת זמן שתכלול בתוכה את שנת השמיטה. עפ"י הכרעת ההלכה אין קדושת שביעית בפירות השייכים לנכרי⁽⁴⁾ וכן מותרות בשביעית בשעת הדחק עבודות שאיסורם דרבנן ע"י יהודי באדמה זו⁽⁵⁾.

ב. העבודות המותרות והאסורות במטעים אחר המכירה

יהא מותר לזבל לנכש לעדור לגזום הפרדסים⁽⁶⁾, פרט למה שהי' אפשר לעשות לפני כן, או מה שאפשר לדחות ללא נזק לאחר כך. מחרישה ראוי להמנע במדת האפשר⁽⁷⁾ וכדאי לעשות זאת לפני כן. אסור לשתול עצים חדשים, בכלל זה גם נטיעות מילואים⁽⁸⁾. אסור להרכיב העצים בשנה זו, וצריך לבצע ההרכבה באלול ש"ז עד ר"ה⁽⁹⁾. הטיפול שלאחר מעשה כגון גיזום, משיחה במשחה וכיו"ב מותר אחרי ר"ה⁽¹⁰⁾.

ג. דין הפירות אחר ר"ה

פירות הפרדס (פרט לאתרוגים) שגדלו השנה ויקטפו בשנה הבאה תשי"ט הרי הם כפירות שאר השנים⁽¹¹⁾. פירות הפרדס שראשית גידולם יהא אחרי ר"ה ויקטפו במשך השנה או אחרי ר"ה תש"כ יהא מותר למוכרם כרגיל⁽¹²⁾, והמדקדים⁽¹³⁾ יפנו לרב המקומי להורות להם את סדר הקטיף בדרך שאין בו פקפוק הלכותי⁽¹⁴⁾.

ד. עבודות בשדה וגן ירק

יש לזרוע הכל לפני ר"ה תשי"ט. במקרה שהזריעה שלפני ר"ה לא הצליחה וכן בכל מקרה הכרח אחר — לפנות לרב המקומי או הסביבה. הטיפול שאחרי הזריעה כגון השקאה, קילטור וכיו"ב יהא מותר⁽¹⁵⁾. המכירה תעשה כרגיל, והמדקדים יפנו לרב המקומי להורות להם סדר הקצירה בדרך שאין בו פקפוק הלכותי.

תבואות קיץ אין לזרוע בתשי"ט, במקרה הכרח, לפנות לרב המקומי או שבסביבה.

גן ירק באביב אפשר לזרוע באופן דלהלן:

לזרוע במשתלה תחת סככה בגובה של עשרה טפחים¹⁶) ולהעביר אח"כ השתילים עם רגבי אדמה אל השטח הפתוח¹⁷). מוטב לעשות הזריעה במשתלה בתוך שקיקי נילון¹⁸), ולפני הוצאתם מהמשתלה לפותחם מלמטה¹⁹). לפרטים נוספים נא לפנות לרבנות המקומית.

זריעה ע"י נכרי באדמה שנמכרה כנ"ל מותרת בשנת השמיטה²⁰).

ה. אדמה השייכת לבעלים יהודיים

נוהגים בה דיני שביעית במילואם, אסור בה כל עיבוד שאין תפקידו רק לשמור על הקיים²¹), ופרי העץ הוא הפקר ואסור לבעל העצים לשמרם²²). כמו כן יש פקפוקים הלכותיים מרובים ביחס לכשרות היבול שנתקבל ע"י עיבוד האסור²³). לזאת החותם על ההרשאה יאפשרו לו העיבודים כפי שנפרטו לעיל ועם חתימתו יקבל אישור על כך, אישור זה עליו לשמור בכדי להציגו בפני קונה התוצרת.

בברכת התורה והארץ

המחלקה להלכות התלויות בארץ ובחקלאות

מקורות והערות

1) לשון משפט כהן סי' ס': צריכים אנו לתקן את ענין המכירה כפי היכולת וכו' שאם לא אתקן את המכירה ע"י ההרשאה יופקר הענין לגמרי וכו'. ואם נמסור תורת כל אחד בידו יתבטל תיקון המכירה לגמרי.

2) לשון המשפט כהן סי' ס"ו: שלמקומות שלא היתה ההרשאה מספקת כ"א על שכירות, כגון שאין הבעלים כאן אלא פקדיהם שאין להם כח למכור השכרתי בהבלעה, וזה לפחות לשתי שנים וכו'. בשדות המושכרים כמובן, אין היתר שיעשה ישראל אפילו מלאכות דרבנן וגם הזריעה צריך להקנות לנכרי בקנין כסף לפחות כדי שתהא התבואה שלו ואז יש לסמוך ע"ד המבי"ט שפוטר מן הביעור ומתיר בסחורה פירות של נכרי אעפ"י שסובר שקדושת שביעית יש בהם.

3) שם סי' הנ"ל: את שטר המכירה שלי עשיתי כללי ועל זמן שתי שנים, והעיקר הוא לי עד אחר ס"ו בשבט של מוצאי שביעית מפני תיקון הפירות החונטים עד הזמן הנ"ל. עוד שם סי' ע': ובעיקר הדבר אין מה לפקפק על היתר הפירות כלל, אפילו לאותם שחשים לומר שהמכירה לא הפקיעה את הקדושה להתיר עבודה מ"מ הרי גם המבי"ט האוסר פירות של נכרים משום שביעית התיר אותם בסחורה, ומהרי"ט (תשו' מ"ג) לא חש על דמיהו משום קדושת שביעית, וכן פטר אותם מן הביעור. וכאן הפירות עכ"פ של נכרי הם שמהוץ לסדר המכירה עשינו ג"כ במכוון סדר של שכירות בהבלעה וכו'.

עוד שם סי' ס': ברורים הם דברי המשנה למלך (פג' ה"ו דגניבה) עפ"י דיוק לשון הרמב"ם שם, דכ"מ דהשליחות היא בסתם לא נתבטלה אפילו כשנעשית ע"פ דבר עבירה,

בצאת השנה, ירושלים תש"ך, עמ' לח-לט

כא. הוראות מיוחדות לאלו שאינם סומכים על היתר המכירה

ה ר ב נ ו ת ה ר א ש י ת ל י ש ר א ל

המחלקה להלכות התלויות בארץ ובחקלאות

ב"ה, עיה"ק ירושלים ת"ו, שלהי תמוז תשי"ח

חוזר ט

הוראות לאלה שאינם משתמשים בהיתר המכירה

נטיעה

נטיעות של עצי פרי בלי גושים צריכות להגמר עד ט"ו באב⁽¹⁾, נטיעות עצי פרי בגושים המספיקים לענין ערלה⁽²⁾, וכן עצי סרק אפשר לעשות עד ראש השנה⁽³⁾. הרכבה מותרת עד ר"ה⁽⁴⁾, ויש להדר בהרכבה ובעצי סרק לעשותם רק עד שבועיים לפני ר"ה⁽⁵⁾.

ירקות ותבואה

ירקות יש לזרוע לפני ר"ה באופן שיספיקו לנבוט לפני ר"ה⁽⁶⁾. ירקות אלה יהיו קדושים בקדושת שביעית ודינם בהפקר. העיבודים הנצרכים אח"כ כגון השקאה ניכוש וזיבול במדה שאם לא ייעשו ייפסד רוב הפרי מותרים⁽⁷⁾. ראוי לפנות לבי"ד המקומי בכדי שימנעו כשליחי בי"ד לעיבודים הנ"ל⁽⁸⁾, ובעיקר לשם היתר הורדת הפרי הרבה בבת אחת⁽⁹⁾.

בי"ד שימנעו אותם כשליחי בי"ד יתנו להם שטר מנוי, ויקבעו את המחירים שיהיו עבור העבודה⁽¹⁰⁾. אחר הרוצה ללקוט בעצמו הירק הרשות בידו, ואין רשות למי שזרע ועיבד לעכב בידו⁽¹¹⁾, אולם יצטרך לשלם בשעת הלקיטה כפי החשבון שקבעו בי"ד וכנ"ל⁽¹⁰⁾.

תבואה יכולה להזרע לפני ר"ה רק בשינוי מחזור, היינו בשדה שבאופן רגיל לא היו זורעים באותו מקום תבואה בחורף⁽¹²⁾.

גידולים בלי אדמה

ירקות ע"י גידולי מים⁽¹³⁾ וכן כל מיני צורות של גידולים בעציצים שאינם נקובים, מותר לזרעם גם בשביעית בתנאי שיהיה למעלה סיכוך קבוע⁽¹⁴⁾, ויש המהדרים לעשות מסביב גם מחיצות של י' טפחים⁽¹⁵⁾. ירקות אלה אין בהם קדושת שביעית⁽¹⁶⁾.

פרדסים ועצי פרי

השקאה תהא מותרת בשביעית⁽¹⁷⁾ וכן עידור ביד⁽¹⁸⁾ במדה שזה נחוץ לקיום העץ או הפרי⁽¹⁹⁾. כן מותר הריסוס לשם הנ"ל⁽¹⁹⁾.

פירות ההדרים שחנטו בשנת תשי"ח (חוץ מאתרוגים) אין בהם קדושת שביעית ומותר יהיה למוכרם ולהוציאם לחו"ל כמו בכל השנים⁽²⁰⁾.

הפירות שיחנטו בשביעית יהא עליהם קדושת שביעית, יוכלו לבוצרם בתור שליחי בי"ד וכן קביעת המחירים ע"י בי"ד וכנ"ל. אסור יהיה להוציאם לחו"ל⁽²¹⁾.

בברכת התורה והארץ

המחלקה להלכות התלויות בארץ ובחקלאות

מקורות והערות

- (1) רמב"ם פ"ג הי"א.
- (2) כיון שעיקר הנימוק לרמב"ם מצד שמונים לשנות ערלה, כאן לא ל"ש הנימוק, ממילא אין איסור.
- (3) תוך שבועים לר"ה שיקלט לאחר ר"ה יש מקום להחמיר (תוה"א פ"ו י"ד ועוד אחרונים) אכן החזו"א סי' כ"ב הי' מכריע להקל.
- (4) לטעם הרמב"ם שהאיסור מצד מראית עין שמונים לערלה, במרכיב אין מונים לערלה אלא מנטיעה ראשונה, עיי' ביאור הגר"א יו"ד רצ"ב ס"ק מ"ה.
- (5) כדלעיל בהערה 3 וכדעת התוס' ר"ה י' ע"ב שטעם האיסור מצד שנקלט בזמן האיסור.
- (6) שאם לא כן אסורים משום ספיחים. וז"ל הרמב"ם (פ"ד, א') כל שתוציא הארץ בשנה השביעית וכו' יקראו ספיח וכו' ומדברי סופרים שיהיו כל הספיחים אסורים באכילה. אכן מה שיצא לפני שביעית יש בו מחלוקת: לדעת הרמב"ם (פ"ד הי"ב) אף הם בכלל איסור ספיחים ולר"ש (פ"ט, מ"א) אין כאן איסור ספיחים אלא שיש בו קדושת שביעית לכל דבר. וכי בחזו"א סי' ט' י"ז: וכיון שהוא מדרבנן יש לסמוך עליהם ז"ל (היינו על הר"ש והרמב"ן להקל).
- (7) חזו"א סי' כ"א י"ד וי"ז.
- (8) מסתבר שאעפ"י שאמרנו שמוותרת מלאכה גם עבור פירות הפקר מ"מ אינו יכול אח"כ לתבוע עבור זה שהשקיע, אף מדין יורד לשדה חברו בעשוי ליטע שכ"א יאמר לו מי ביקש זאת מידך, ואם לא הי' גדל כ"כ לא הי' הזוכה נפסד אלא שהבאים אחריו לא ימצאו כלום, אכן ב"ד מסתבר שיכולים לתקנת הציבור למנות שליח לעיבוד המותר, וכשם שמצינו בתוספתא (להלן הערה 9) ששליחי ב"ד בוצרים ומכניסים לאוצר. (ע"ע תוס' יו"ט מעשר שני פ"ה, ד').
- (9) לשון החזו"א (סי' י"ב ו'): ומשמע בתוספתא (הובא ברמב"ן בפ"י עה"ת ובר"ש פ"ט מ"ח) שם שבוצרים הכל בבת אחת ולא מעט מעט, ויש ראי' מכאן דאף לדעת הר"מ שפ"ל דאיסור בצירה וקצירה הוא מה"ת, אין איסור רק בבעלים.
- (10) כן מסתבר, שזה שאמרנו בתוספתא הנ"ל ששליחי ב"ד בוצרים ומכניסים לאוצר שהבאים אח"כ לקבל מהאוצר יצטרכו לשלם שכר פעולתם, וכדין אדם פרטי שיכול לשכור פועל ללקט לו מפירות שביעית (רמב"ם פ"י הי"ב).
- (11) רמב"ם פ"ד הכ"ד.
- (12) עפ"י החזו"א סי' כ"ב ב'.
- (13) נחפה בכסף ח"א יו"ד הי' וז"ל: — אכן בשביעית דלא אסר רחמנא המלאכה אלא דוקא בקרקע קאמר ושבתה הארץ שבת לדי' פשיטא ודאי דהתולדות דאסרו רבנן היינו דוקא כשהם בקרקע כגון להשקות הזרעים ולעשות עוגיות וכיוצא, אבל שריית הזרעים במים שאינו בקרקע פשיטא דשרי, ואפילו אם היו עושים פירות במים לבדם היה שרי כיון שאינו בקרקע וכו', ועיי' שדה הארץ ח"ג יו"ד כ"ח וז"ל: — הכא בשביעית בנידון דידן כיון דבלא האי מועט עפר א"א לחיות נמצא דמסיבת הקרקע הוא מתגדל, ואף כי אינו נקוב מ"מ הרי כתבנו דלע"נד אסור מדרבנן. מדברי שניהם נשמע שאין שום איסור בגידולי מים כשאין בהם עפר כלל. ומדברי הגר"ל (שו"ת מהרי"ל דיסקין סי' כ"ז) לענין זמורה שמניחים בצלוחית מים עד שתוציא שרשים שאוסר, נראה שאין מחלק בעציץ שאינו נקוב בין שיש שם קרקע או אין שם קרקע, ובכל אופן אסור, והיינו מדרבנן.

בצאת השנה, ירושלים תש"ך, עמ' מב-מג

כב. בדבר נטיעת עצים בט"ו בשבט ע"י נדיבים מחוץ לארץ (תשי"ט)

המחלקה להלכות התלויות בארץ ובחקלאות

כ"ח סבת תשי"ט

לכבוד
הלשכה הראשית
של הסניף הקיימת לישראל
לידי ד"ר י. וינשטוק
כ א נ.

א.ט.נ.

הנידון: טקסי ט"ו בשבט

בתשובה למכתבכם מיום כ"ח סבת דנא אחרי דיון
ובירור הרינו מתכבדים בזה להשיבו.

א. לשאלת עריכת הטקסים של נטיעות ט"ו בשבט ש.ז.
בשביל אישים נדבנים מתו"ל, מאחר שאינם ניתנים
בשום אופן להדתות משנה זו ובהתחשב עם הנימוקים
המפורטים במכתבכם הנטל יש מקום להקל ולהתיר
בצורה זו, דהיינו: שישמשו באופן שהשתיל נמצא
בתוך עציץ פח בלתי נקוב (או שישמו את השתיל
בעציץ שאינו נקוב, אם יש צורך בכך, תחת סככה)
וגם הכנסת העציץ הזה לתוך האדמה בשעה שיש עליו
סככה טלמעלה גבוה לא פחות מעשרה טפחים וכמובן
שהמדובר הוא רק בשתילי יעור, היינו סוג עצי
סרק בלבד שאינם נותנים פירות.

ב. גנוגע לטקסי נטיעות ט"ו בשבט בשביל הנוער
כבר הודענו שיש למנוע אפילו באופן הנ"ל ובאיזה
צורה שהיא.

בכבוד רב,

המחלקה להלכות התלויות
בארץ ובחקלאות

הרב א.ח. סנדוּמירסקי
סרכז

כג. אישור על כשרות האתרוגים שגדלו בשנת השמיטה (תשכ"ו)

הרבנות הראשית לישראל
THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

מס' התשובה או לחיובי
No. 37/1966

כתובת:
הרבנות הראשית לישראל, ירושלים
ת.ד. 179

פ"מ מנ"א חשי"ב
בית ירושלים חי' 3219
Jerusalem
Tel. 3219

Address:
THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL, JERUSALEM
P. O. B. 179

טלגרמות:
"CHIEF RABBINATE JERUSALEM ISRAEL"

לחשיב רק ע"מ הכתובת ולשל
Reply to the a/m address only

קל"ז וק"מ כותבים

ת ע ו ד ת - ה כ ש ר

נחבר לנו כי פרדסי האתרוגים של ארגון "מגדלי ומשווקי אתרוגים בישראל" סודרו ע"פ הוראות הרבנות הראשית לישראל על יסוד היחר גאוני קדמאי זצ"ל להפקעת איסור שביעית, ואחינו בני ישראל יכולים בלי פקפוק לברך עליהם ולקיים את המצוה.

אין צורך להסביר לאחינו שבחמוצות בכל מקומות מושבותיהם שחובה קדושה ומצוה רבה לבכר את חוצות הארץ בכלל ואתרוגי ישראל בפרט ולהעדיף אתרוגי ישראל על אחרובי גויים, ומלבד מצוה של חורה נטילה ד' מינים, יקיימו בזה מצוה ישוב ארץ ישראל השקולה כנגד כל המצוות.

והשי"ת יזכה אתכם ואותנו לשמחה בבנין שלם בשיבת בניי לבגולם ובגאולה השלמה ע"י מלכא משיחא בב"א.

כעתירת הבן"ה בברכה

הרבנים הראשיים לישראל

נאם : יצחק אייזיק הלוי הרצוג נאם : בן-ציון סאיר חי עזריאל

(-)

(-)

ד' אלול תשי"ט

אחרי שבעלי הפרדסים ומשווקי האתרוגים סדרו כבעבר גם השנה ע"פ הוראות הרבנות הראשית לישראל להפקעת איסור שביעית על יסוד היחר גאוני קדמאי זצ"ל יכולים אחינו בני ישראל לברך עליהם ולקיים את המצווה בלי פקפוק.

אין צורך להסביר לאחב"י בגולה בכל מקומות מושבותיהם שחובה ומצוה להעדיף את אתרוגי א"י על אתרוגי אחרים.

ונזכה כולנו לגאולה השלמה בב"א.

מועצת הרבנות הראשית לישראל

ו.מ. 28.11.66

נשיא : יצחק נסים
הרב הראשי לישראל
ראשון לציון
ע"י ע"י 1966
יעקב הק

חברי מועצת הרבנות הראשית החתומים על האישור משנת תשי"ט הם:
הרב צבי פסח פראנק, הרב איסר יהודה אונטרמן, הרב ראובן כ"ץ, הרב עובדיה הדאיה
והרב יעקב הדס.

ארכיון הרבנות הראשית

כד. היתר נטיעת עצים עם סייגים לקרן הקיימת לישראל (תשכ"ו)

הועדה לעניני שמיטה תשכ"ו

ש"מ/10/12

כ"ג סיון תשכ"ה

לכבוד
הנהלת הקק"ל
הלשכה הראשית
רח' קרן קיימת
ירושלים.

א"נ,

הנדון: שנת השמיטה תשכ"ו

נהכבד בזה להודיעכם שועדת השמיטה דנה בעבודות המבוצעות ע"י הקק"ל בנוגע לשנת השמיטה תשכ"ו, והוחלט להעביר לכב' ההוראות דלהלן, הניהנות בהתחשב עם התנאים המיוחדים של הקק"ל.

א) מאחר שהמנעות מוחלטת מנטיעה בשנה זו, כנהוג בכל הארץ חגרום לחוסר פרנסה של פועלי הדחק המועסקים על ידכם, אי לזאת תוכלו להשתמש גם בעניין הנטיעה בהיתר הכבירה (אחרי שתחתמו על סטר הרשאה כמקובל), אולם בהגבלה דלהלן: הנטיעה תשתלנה רק בגושיהם ובמדת האפשרות תחת סככה.

ב) מטעם הקק"ל לא יערכו וכן לא תהא השתתפות מטעם הקק"ל, בטקסי נטיעה בשנה זו, כולל ט"ו בשבט, טקסים אלה במדה שירצו לקיימם יתרכזו רק מסביב להשקאות שהילימם קיימים.

הוראה ברוח זו ניתנה על ידינו גם למשרד החינוך. בשעת עריכת טקסים אלה יהא מן הראוי להסביר את החוכן המיוחד שבשנה זו שהיא שנת השמיטה.

ג) טקסים של "סע עץ בטו ידיו" וכן מסביב להקדשת יערוה ע"ש אישים, מקומות וכיו"ב, ייעשו רק כהכנסת העציצים (או פחיות) כמו שהם, לתוך האדמה, מבלי להוציא אותם מהפחיות, גם במקרים אלה מן הראוי להסביר את החוכן המיוחד שבשנה זו.

ד) עבודות סיקול ויישור להכשרת קרקע, סידור שבילים ודרכים יהיו מותרים גם בשנת השמיטה, לאחר חתימה על ההרשאה הנ"ל.

בכבוד רב,

Handwritten signature

ב/הרב ש. ישראל יו"ר הועדה
הרב א. ח. סנדומירסקי
מ ר כ ז

ארכיון הרבנות הראשית

כה. חתימת נציג מנהל מקרקעי ישראל על כתב ההרשאה

ב"ה

הרבנות הראשית לישראל

הרשאה

למכירת קרקע לשביעית תשכ"ו

אנחנו הח"מ הננו נותנים בזה כח והרשאה גמורה, להרבנים הגאונים נשיאי הרבנות הראשית לישראל שליט"א, וכל מי שיצרכו, עמם, ובא"יכחם, למכור במכירה גמורה וחלוטה, בכל יפוי-כחם, את כל הקרקעות והצמחים, הנטיעות והאילנות, וכל מיני עצים שיש לנו בארצנו הקדושה ארץ-ישראל בין בערים בין בכפרים בין במושבות, בין בחוות, בקיבוצים ובקבוצות, ובין אלה שהם בקרקע ובין אלה שהם בעצמים מכל המינים בין נקובים בין שאינם נקובים והקרקעות שהם עומדים עליהם, ויונקים מהם.

[חיון מחלקת ארמה שצוינה, שלא הוכללה בהרשאה זו, ושהושראה לקיום שביעית בקרששתה].

והנה אנחנו נותנים רשות וכח-הרשאה גמורה בזה להרבנים הגאונים הנ"ל, ולכל ב"כ, שבין כלם יחד בין כל אחד מהם, יכולים הם למכור את קרקעותינו ונטיעותינו הנ"ל בין מכירה זמנית בין מכירה קולומית וגם להשכיר מיום דלמטה, עד הזמן שיקצבו, ותהיה המכירה שימכרו הרבנים המורשים הנ"ל ובא"יכחם וההשכרה חלוטה וגמורה כפי מה שיקצבו ולא שייירונו לנו שום זכות ויפוי כח בכל הקרקעות והצמחים והנטיעות והעצמים ומקומות הנ"ל וכל הצומח עליהם כלל וכלל, וכל מה שנמצא ברשותנו מכל הקרקעות והצמחים והנטיעות וכל מיני עצים נטועים וכל העצמים הנ"ל שהם שייכים לנו בדרך שכירות או בדרך שעבוד, — הננו נותנים בזה כח והרשאה גמורה, כדין תוה"ק, בכל אופן היותר מועיל, שיהיה ביד הרבנים המורשים הנ"ל ובא"יכחם כח ורשות להשכיר ולמסור את שעבודם לכל מי שירצו מיום דלמטה עד הזמן שיקצבו ויש ביד הרבנים המורשים הנ"ל ובא"יכחם רשות למכור ולשעבד ולהשכיר את כל הנ"ל, בכל מיני מכירה והשכרה בעולם, בכל אופן היותר מועיל בין בדי"י בין בדי"מ ובכל צדדי יפוי-כח שבעולם, ולא נוכל לערער על כל מעשיהם כלל וכלל ולא נוכל לומר להם: לתקוני שדרונכם ולא לעוותי, ויש להם רשות למכור, ולמסור את כל הקרקעות הנ"ל וכל הצמחים והנטיעות והאילנות וכל מיני עצים, תבואות וירקות, וזרעים שעליהם וכל עצמים הנ"ל וקרקעותיהם הנ"ל מיום דלמטה עד זמן שיקצבו באיזה סכום שישעבדו בעיניהם בין בכסף מוזמן, בין בשטרות בין בהקפה, ובכל צד שבעולם שימצאו ישר בעיניהם וכל מעשיהם שיעשו הננו מאשרים ומקימים מעכשיו בכל מיני יפוי-כח ובכל חוקף, והננו מקבלים על עצמנו לאשר ולקיים את כל מעשיהם של המורשים הנ"ל, בכח שטר הרשאה זה שימסר לידם ממנו הח"מ ובכגא"ס, בבדי"מ, דלא כאסמכתא

ודלא כטופסי דשטרא.

ובפירוש התנהג, שאם ימצא איזה דבר מכל מה שמסרנו והרשינו עליהם את הרבנים המורשים הנ"ל, שאין מסירתנו והרשאתנו מועלת ע"י, מפני איזה טעם שיהיה בין מצד דין-תורה בין מצד דין הממשלה לא יגרם ביטול פולט זה שום גרעון וקלישות כח בכל יתר הענינים, שאנחנו יכולים למסור ולהרשות עליהם, ולא יגרע כח הרשאה זו, וכח פעולת המורשים בכל שעשו בקרקעות וכל מה שעליהם כנ"ל, הנמסרים להם מדינו בכח שטר הרשאה-ושליחות זה.

והננו מקבלים עלינו את כל מיני התנאים שיתנו המורשים הנ"ל, עם הקונים והשוכרים, אשר יבחרו להם כפי ראות עיניהם והננו נותנים כח ורשות להרבנים המורשים הנ"ל להעתיק את שטר-הרשמה זה בכל השפות שירצו, ולקיים ולאשר אותם בכל האופנים שירצו, ואין לנו כל רשות לערער על מעשיהם ולהחליש את פעולתם בשום צד ואופן שבעולם.

ולראיה ואת אמת על אשר כל הדברים הנ"ל בעה"ח, בין ע"י עצמנו, בין ע"י שליחנו ובין ע"י שליחי שליחנו אפילו עד מאה שליחים ובכ"ח, בין בחתימת ידנו בין במס"ק, בין ע"י המורשים וממונלים מאתנו לנהל את עניני הקרקעות והצמחים הנ"ל שלנו, בין ע"י שליחיהם אפילו עד מאה שליחים ובאי כחם בין בכתב ידם בין במס"ק.

יום... לתשרי... שנת תשכ"ו... שנת תשכ"ו ערב שביעית לפי המנין המקובל ע"פ הרמב"ם והגאונים ומנהג קדמונים באה"ק פה... והכל שריר ובריר וקים.

נאם (החתימה) _____
מנהל מקרקעי ישראל
נאם _____
נאם _____
(המשך החתימות מעליו)

ארכיון הרבנות הראשית

כ.ו שטר מכירה לשנת השמיטה תשכ"ו

הרבנות הראשית לישראל
THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

בחסות נא לחכיר :
מס' No. _____

הכתובת :
הרבנות הראשית לישראל, ירושלים
ת.ד. 179

י"ת. ירושלים ת"ו :
אלפ"ן 62298
Jerusalem
Tel. 62298

Address :
THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL, JERUSALEM
P.O.B. 179

טלגרמות :
CHIEF RABBINATE JERUSALEM ISRAEL

לחשיב רק ש"ס החתובה ולעיל
Reply to the a/m Address only

מגליד אין כותבים

סודים אנו הו"כ אין עפ"י כח ההרשאות של אחכ"י בעלי האחוזה באר"י, בין זוחם שיש להם בשכירות, בין באי כח ושוחפים ואפוסטרופים, כל זוחם שיש כח בהרשאות, שבתנו לנו בין בכתב בין בעל פה, למכור או להשכיר את קרקעותיהם וכל הנסיעות והצמחים שעליהם, וכל השתילים שבצמחים נקובים ושאינם נקובים וכיו"ב והסתלות שיש להם בארץ-ישראל - הנה כוח ההרשאות הנ"ל הרי אנו מוכרים מעשיו מכירה נכונה וחלוטה סומן הנקוב למטה עד סוף סבת חשכ"ו הבעל"ס, את כל הקרקעות הנ"ל, שיש בהן למכרם והרינו משכירים את כל מה שיש בהן להשכירם והשכירה וכן השכירות הנ"ל היא נכונה וקלוטה, לטען זמן הנ"ל בלא שום שיור ובלא שום תבאי, וקנינה סעוה לה"פ מה ההרשאות הנ"ל, למכור בשכירה נכונה, וכל מה שא"א כי אם להשכיר בשכירות נכונה. וסעוה קטו כל הקרקעות הנ"ל ונידוליהם ברשותו של הארון הקובה הנ"ל, סתהום ארעא עד רום רקיע ע"פ האופנים הנ"ל. הסקה של הקרקעות הנ"ל, בין מה שהוא למכירה, בין מה שהוא לשכירות, יוקצב ע"פ שום מסללה בקיאים בשומא, זמן השומא הוא כחודש תשרי שנת חשכ"ו הבעל"ס.

וסודים אנו, שקבלנו דמי קדימה מהקובה הנ"ל, והמותר כמה שיגיע ע"פ השומא זקפנו עליו כסלווה, ונתן שטר חוב עד לחשבון על פד.....

וספורט התבינו עם הקובה הנ"ל, שהוא מעמיד סדרו את כל האנשים העומדים עכשיו בקרקעות הנ"ל ועוסקים בהן, שיהיו העסקים סדרו של הקובה הנ"ל ג"כ לטען זמן הסכירה והשכירות הנ"ל, ויש בידם לעשות לטובת הקרקעות הנ"ל עם נידוליהם, ככל המסובים על האחוזה בהחובים לעשות לטובת האחוזה כפי ראות עיניהם, כאדם העושה בתוך שלו, לטובת הקובה בעל האחוזה הנ"ל וכל ההוצאות שיוציאו על האחוזה הנ"ל וכל הטבח וההפטר, הכל הוא על חשבון הארון הקובה הנ"ל ואין לבעלי הקרקעות הקודמים שום עסק בהם, כי אם בתוך מקיריטם מהקובה הנ"ל, והקובה הנ"ל ישלם לכל העובדים את סמם, שיוקצב ב"כ ע"פ שומת שלטת בקיאים לכל דבר שלא יהיה לו מקח ידוע, וכל מה שיקצבו העסקים העובדים בקרקעות הנ"ל בעצמם, הרי הקובה הנ"ל מקבל עליו את קצבתם בכל תוקף ויפוי כח.

זמן הפיקוען של החוב בעד קנית הקרקע הנ"ל ובעד השכירות הנ"ל יהיה כחודש תשרי הנ"ל אחרי השומא של הבקייאים הנ"ל.

וגם זאת טקנו עם הארון הקובה הנ"ל שכח קנין זה שהננו קונים לו את כל הקרקעות הנ"ל, יהיו מכורים ומשכרים לקובה הנ"ל, גם כל הקרקעות שיש לאחכ"י באר"י, שעוד לא סטרו לנו כח והרשא ע"ז, רק שיבואו ליריבנו או ליר ב"כ זליד בר"צ בטורשים שבהרשאה הנכונה, הרשאות מהם, עד סוף שנת חשכ"ו הבעל"ס, ומעת שהבאנו ההרשאות ליריבנו או ב"כ או ליר בר"צ הנ"ל תחול המכירה והשכירות בכל יפוי כח הנ"ל וע"פ כל התנאים הנ"ל של הסכירה והשכירות הנ"ל.

וספורט התבינו עם הקובה הנ"ל, שאם ע"פ ד"ת לא יהיה מועיל קנין לאחר סבל המרמים הבכללים בשטר קנין זה, או אם לא יהיה מועיל הקנין לאותן הקרקעות שלב באו עדיין ההרשאות עליהם, לא יודע בשביל כך מה קנין סבל זוחם הדברים מה קנין מועיל בהם ע"פ ד"ת.

ובכלל מכירה זו ושכירות זו כלולים גם כל הקרקעות השייכים לכללות ישראל ונצבינוד, או לאנדרות וכן מה שסייך ליתומים קטנים שאנו צדיקים לדאוג בעד תקנתם, או לכל מי שלא הספיק לתת הרשא, מפני חפרון ידועתו או סבתו וכיו"ב וגם כל מה שסייך לאבטס שהם רחוקים ואין סקומס ידוע לנו, אם לכשירעו את מובן המכירה והשכירות הנ"ל שהננו עושים עם הקובה הנ"ל יהיו גם הם מרוצים בדבר - לכל הקרקעות הנ"ל תחול ב"כ מה המכירה בכל התנאים המבוארים לעיל.

והנה לבר מה שסכרנו לקובה הנ"ל, את הקרקע הנ"ל, מהקרקעות שיש כח ליריבנו למכרם. מכרנו

כת. הודעה על הצורך להמשיך בהיתר המכירה כהוראת שעה (תשל"ב)

בעיה

בחדש שבט התשל"ב ירושלים

הרבנות הראשית לישראל

הנה השנה הבעל"ט שנת התשל"ג היא שנת השמיטה. שאיפתנו ורצוננו לקיים מצוות השמיטה כד"ת בכל פרטיה ודקדוקיה, אולם המצב הכלכלי במדינת ישראל כיום מחייב אותנו להיזקק שוב להיתר עבודה בשביעית ע"י מכירת הקרקע, כפי שנהגו קדמונו זצ"ל בתורת "הוראת שעה".

לפיכך, הננו מודיעים בזה שניתן ההיתר של המכירה לכל אלה שיחתמו על ההרשאות הערוכות, ועל סמך הרשאות אלה תבוצע המכירה כמו בשנות השמיטה הקודמות. ברי כי אלה שישמרו את השמיטה כדת, בלא ההיתר האמור, תבוא עליהם ברכה והם נקראים בפי חז"ל "גבורי כח עושי דברו".

הוראות מפורטות האיך להתנהג בכל ענפי העבודה תינתנה על ידנו, כדי שהכל יעשה כד"ן. כנהוג עד עתה, על יסוד פסקי דין מבוססים מאת גדולי תורה שסמכו ידיהם על ההיתר.

אנו תפילה להשי"ת כי יסגר ויחיש ברחמיו את הגאולה השלמה ונזכה לקיים מצוות שמיטין ויובלות כהלכתן, עם כל המצוות התלויות בארץ לרבות מקדש וקרשיו ובלצ"ג בב"א.

כעתירת המצפים לגאולה בימינו בקרוב.

הרבנים הראשיים לישראל

הודעה בנוסח זה התפרסמה גם ערב שנת השמיטה תשל"ו. ארכיון הרבנות הראשית

כט. הודעה לציבור החקלאים בדבר שטרי הרשאה

הרבנות הראשית לישראל

טלפון 35212

ירושלים

ת.ד. 7525

ב"ה. ירושלים ת"ו, ניסן תשל"ב

הודעה

אל צבור החקלאים בארץ

בהתאם להחלטת כב' מרנן הרבנים הראשיים
לישראל שליט"א על היתר המכירה גם בשמיטה
זאת תשל"ג הבעל"ט בתור הוראת שעה

הננו להודיע בזה כי כל מי שיש ברשותו אדמה מעובדת, דהיינו שדות תבואה, גנות ירקות, פרדסים ועצי פרי, שאין התנאים מרשים לו לקיים את השמיטה במלואה בהוברת השדות והפקרת פירות האילן, צריך לחתום על שטר הרשאה לרבנות הראשית ולמוסרו ללא איחור לרבנות המקומית או להעבירו עפ"י הכתובת ירושלים הרבנות הראשית לישראל ת.ד. 7525.

שטרי הרשאה אפשר להשיג [ללא כל תשלום] בכל
משרדי הרבנות בארץ וכן במשרדי הרבנות הראשית לישראל
בירושלים

החותם על שטר ההרשאה יוכל לקבל אישור על כך,
כדי להציגו בפני קוני התוצרת בשנת השמיטה.

בברכת התורה והארץ

ועדת השמיטה

ל. תשובות לשאלות הלכתיות מהקיבוץ הדתי (תשל"ב)

הרבנות הראשית לישראל

רח' המלך ג'ורג' 58

THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL
המ' למצוות התלויות בארץ - ועדת השמיטה תשל"ג

בתשובה נא להזכיר :
מס. שם/12/10 Ref. No.

בית, ירושלים חי' י"ז סיון תשל"ב Jerusalem
P. O. B. 7525 7525 ת.ד.
Tel 35212 35212 טלפון

לכבוד

ה' א. צוריאל

ועדת השמיטה של הקבוץ הדתי
רחוב דובנוב 7, ת.ד. 1921
חל אביב.

שלום וברכה,

באשרי קבלת מכתבכם מט' סיון ינא. (נא לציין בפניותיכם להבא - ועדת השמיטה, כי מכתבכם נדד מהיכל שלמה לבית הדין הגדול, ומשם אלי הבייתה).

כתשובה לשאלותיכם : -

שאלה 1 : אין הכנסת החוטר בנילון נחשבת לנטיעה, כי השרשים והמים בכוחם לפעפע ולעבור דרך הנילון בזמן מסוים, ע"כ אין כזה איסור לאחר המכירה. אולם אין לבצע העברת החוטר למקום אחר אלא לאחר השמיטה.

שאלה 2,3,5 : לאחר המכירה - מותר.

שאלה 4 : יש להעדיף זאת על חריש, אולם כדאי להמנע גם מזה, רק בשעת הדחק.

שאלה 6 : חברכה דינה כנטיעה, ואין לבצעה בשביעית.

שאלה 7 : בשביעית תשל"ג, מאחר שצויה עבודת נכרים, לא הותר זריעה ע"י ישראל בשום פנים. ונא להתחשב עם זאת בתכנון מראש !

שאלה 8 : (א) לודא שהסוכנות מטרה שטר הרשאה לרבנות למכירת הקרקע, ואז תהיינה העבודות המוזכרות בשאלה מותרות.

(ב) בשנת השמיטה יש להמנע מכל שתילה שהיא.

שאלה 9 : אין חובה לדאוג אלא א"כ ילקשו למכירה. מוטב שלא למכור.

בכבוד רב,

AK

בשם הרב ש. ישראלי, יו"ר
הרב א.ח. סנדומירסקי, מרכז

גנזך הדינה, ו-11/440

לא. אחד מהחוזרים ששלחה ועדת השמיטה לחקלאים (תשל"ג)

ה ר ב נ ו ת ה ר א ש י ת ל י ש ר א ל

המ' למצוות התלויות בארץ

ועדת השמיטה תשל"ג

ת. ד. 7525 ירושלים טל. 35212

ב"ה, ירושלים ת"ו, תמוז תשל"ב

לכבוד

לשכת הרבנות, המועצה הדתית, הועד הדתי,

ח ו ז ר י'

זריעת ירקות דגניים ומספוא לקראת שנת השמיטה תשל"ג
(הוראות לחותמים על ההרשאה)

הגנו בזה להביא לידיעת הצבור החקלאי שחתמו על ההרשאה למכירת קרקעותיהם לנכרי שגם עם המכירה לא יהא היתר עבודה בשנת השמיטה אלא על עבודות דרכון בלבד, משום כך ניתנות בזה הוראות בקשר לעיבוד הקרקע בשנת השמיטה. והחקלאים מצדם ישתמשו בנסיון שיש בידם ויסתייעו במומחים מקצועיים לשם ביצוע הדבר בצורה הטובה ביותר.

י ר ק ו ת

- (א) זריעת עונת הסתיו של ירקות צריכה להיות מבוצעת לפני ר"ה, זריעה זו אינה דורשת הדרכה מיוחדת וניתנת לביצוע לאחר הכשרת הקרקע לכך לפני כן בזמן המתאים.
- (ב) ראוי להרבות בזריעת גידולים רב או דו־עונתיים, כגון חצילים פלפל וכיו"ב.
- (ג) הטיפולים שיצטרכו לתת אח"כ לצמחים כגון: השקאה, זיבול, עידור ניכוש ריסוס וכיו"ב יהא מותר לעשות גם בשנת השמיטה.
- (ד) אשר לזריעת עונת האביב מן הראוי בכלל להמנע, ולהתרכז רק בטיפול מסביב לצמחים הרב ודו־עונתיים שנורעו כנ"ל לפני השמיטה, בצמחים אלה יהא מותר הגיוס, זיבול, ניכוש והשקאה וכל כיו"ב לשם הנבחתם פעם שניה.
- (ה) אלה שרואים הכרח לזרוע ירקות בעונת האביב יצטרכו לבצע את הזריעה ע"י אינם יהודים.

ד ג נ י י מ ו מ ס פ ו א :

- (1) גם שדות הפלחה מן הראוי לזרוע לפני ר"ה. בהתאם לכך ניתנות בזה אי אלה הוראות בתור הדרכה מקצועית לביצוע הזריעה.

תבואות חורף

בהכנות לעבודת הוריעה יש להתחיל מעתה, את הוריעה יש לסיים עד סוף חודש אלול תשל"ב. בתכנון השטחים לגדולים השונים יש להתחשב בהגדלת שטחי המורע של תבואות חורף על חשבון שטחי המורע של תבואות הקיץ. כן יש להכין מעתה את הורעים. השנה כדאי להקפיד במיוחד על טיבם. הורעים צריכים להיות כבדים, בעלי כושר נביטה גבוה ומחוטאים היטב.

כל תבואות החורף (שעורה, חטה, שחת, קטניות-חורף) שירעו לפני ראש השנה, יורעו בעומק של 8 - 10 ס"מ. עומק וריעה זה דרוש לשמירה על הורעים ולמניעת הנבטתם ע"י גשם קל של ראשית העונה, שלאחריו חלה בדרך כלל הפסקת גשמים ממושכת, תופעה העלולה לגרום להתיבשות הנבטים.

בשטחי שלחין או השטחים המצוידים בציוד להשקאת עור, סכונ הוריעה המוקדמת הוא קטן, במקרה שלאחר נביטת תבואות החורף תחול הפסקת גשמים ממושכת נתנן השקאת עור אשר תבטיח את היבולים.

בשדות הבעל (ובמיוחד באיוורים שחונים), בהם אינה קיימת כל אפשרות של השקאת עור בצנורות ניידים, כדאי להגדיל את שטחי המורע של שעורה (וחיטה קשה) ולהקטין שטחי שאר תבואות החורף. (הסכיים של חדוש הצמיחה לאחר הפסקת גשמים ממושכת גדולים בשעורה מבשאר תבואות החורף).

(2) גדולי תעשיה:

השנה רצוי להגדיל את שטחי סלק הסוכר על חשבון גדולי תעשיה אחרים. הסלק נורע במישרין בשדה לפני ראש השנה, כדאי לסיים את הוריעה עד מחצית חודש אלול, בכדי לאפשר זריעת מלואים בחלקות שנביטתם לקויה.

(3) מספוא שלחין לרפת:

את סדור לוח הירק לשנת השמיטה יש לתכנן כך שיבטיח אספקת רצופה של מזון גם במשך כל שנת השמיטה ובעונת הסתיו שלאחריה, מבלי להודקק לזריעת מספוא באביב ובקיץ של שנת השמיטה. בהתאם לכך יש לקבוע את גודל שטחי המספוא והשחת שירעו לפני ראש השנה. מעודפי הירק בעונת השיא יש להכין שחת ותחמיץ לעונת השפל.

סלק מספוא, מרעה זרוע תלתן ואספסת יורעו לא יאוחר מחודש אלול. למשקים, אשר הקטינו את שטחי השחת בשדות הבעל בגלל חוסר סדורים להשקאת עור, כדאי להגדיל את שטחי ותלתן, האספסת והמרעה הזרוע על מנת לאפשר קציר של כמויות מוגדלות של ירק ויבושן לשחת בעונת האביב והקיץ תשל"ג.

כמו"כ יורעו בחודש אלול כל גדולי העזר למספוא כגון אפונת שדה, בקיה, טופח, פול ושבולת שועל.

סתיון, שנורע להספקת מזון גם בחדשי הסתיו (תשל"ג) אפשר להשאיר — תוך טפול מתאים — על מנת שיניב פעם נוספת בסוף הקיץ הבא, בגמר עונת סלק הבהמות. אלה שמשום מה לא יספיקו לזרוע עד ר"ה, יצטרכו להשתמש מאינם יהודים לזריעת השרות. אם מסיבות שונות לא תהא אפשרות להשתמש באינם יהודים, נבקש לפנות לרבנות המקומית או אלינו באופן ישיר עם פירוט הסיבות וידונו בזה בכרי למצא דרכים מתאימים מבחינת ההלכה.

ועדת השמיטה

ארכיון הרבנות הראשית

לב. כתב מינוי למוכרי קרקעות לפני שנת השמיטה (תשל"ג)
הרבנות הראשית לישראל - ועדת השמיטה תשלי"ג ירושלים

ב"ה, יום.....תשל"ג

לשכת הרבנות

ב.....

כתב מינוי למוכרי קרקעות

אנחנו הח"מ שבמקום..... מאשרים בזה שבא
לפנינו ה'..... ואמר לנו שקרקעותיו נמכרו לנכרי
מכירה לזמן ע"י הרבנות הראשית לישראל ונתמנה עפ"י תנאי המכירה ע"י הקונה כרשאי לעשות בפירות
הקרקע כעושה בתוך שלו.

בכדי לצאת ידי כל החששות הצהיר הנ"ל שעפ"י כח ההרשאה שנמסר לו ע"י הקונה הוא מפקיר
את הפירות וינהוג בהם דיני שביעית.

אכן מאחר שיש צורך הן בטיפול בעבודות הנצרכות לקיום הפרי והדגן והירק והן בבצירתם וקצירתם
ולקיטתם של כל הנ"ל, וכן להתעסק בהבאתם לידי הצרכנים ראינו שלתועלת הרבים נחוץ שיהא מי שיקבל
על עצמו הטיפול וההתעסקות הנ"ל.

לזאת הסכמנו למנות את הנ"ל להיות כשליח בי"ד לתועלת הרבים לטפל בכל הנ"ל ולקבל ממקבלי
התוצרת את שכר הטורח והמכשירים.

נא

נא

נא

ארכיון הרבנות הראשית

לג. הודעה על המשך השימוש בהיתר המכירה כהוראת שעה

מועצת הרבנות הראשית לישראל

ה ו ד ע ה

לאור המצב הכלכלי הקשה והחשיבות העליונה לקיומו התקין של המשק החקלאי במדינה, מחליטה מועצת הרבנות הראשית לישראל להפעיל גם בשנת השמיטה תש"מ הבעל"ט, את היתר המכירה שקבעו רבותינו הגאונים נוחי גפש בדורות הקודמים בראשם גאון ישראל וקדושו, הרב הראשי לישראל מרן הגראי"ה קוק זצ"ל, כמבואר בספרו „שבת הארץ“.

אי לזאת, כל ישוב, קיבוץ או מושב וכל איש מישראל שביעלולתו או ברשותו אדמה מעובדת, דהיינו שדות, תבואה, גנות, ירקות, פרדסים ועצי פרי ואין באפשרותו לשמור מצות שמיטה כהלכתה יואיל לפנות בשנה זו תשל"ט, לרבנות המקומית שבידם כתבי הרשאה מאת הרבנות הראשית לישראל למכירת אדמותיהם לשנת השמיטה הבעל"ט

המכירה המרוכזת תיעשה בע"ה ע"י הרבנות הראשית לישראל.

עם כל צדדי ההיתר הזה המבוסס על מכירת האדמה לגכרי, מכיון שלאחר תקומת המדינה נמצאות רוב האדמות בארץ ישראל בידי יהודים, מן הראוי שכל אדם יעשה מאמץ, בשנת השמיטה הבעל"ט, שלא לעבוד עבודות אדמה שיש בהן איסור שביעית מן התורה וכן לשמור במידת היכולת על קדושת פירות שביעית לאכלם ולא להפסד.

היתר זה תקפו לשנת השמיטה הקרובה בלבד, עד ירווח השם לנו ונוכל לקיים כל מצוות השמיטה כהלכותיה פרטיה ודקדוקיה כפי שניתנו בסיני, ונזכה לביאת גואל צדקנו במהרה בימינו אמן.

טבת תשל"ט

הרבנות הראשית לישראל

סדר העדיפות מבחינת ההלכה במכונות החריטה למיניהן כפי שקבענו, הוא כדלהלן:

(א) מתחזה (ב) דיסק גלגלים (ג) קלטור (ד) מחרישת סכינים.

ד. נ ט י ע ה :

באשר לנטיעה יש להמנע עד כמה שאפשר לא לנטוע בשנה השמיטה וכן מט"ו אלול ערב שנת השמיטה. אולם כשיש צורך חיוני, ביחוד בשטחי יהודה ושומרון וברצועת עזה שהנטיעה היא גם לצורך תפיסת בעלות יהודית על האדמה, יש להעמיד חופה (אפילו ארעית) במקום הנטיעה ולנטוע מתחת לחופה.

מעמיד החופה והנוטע לא יסירו את החופה ממקומה, אלא אדם אחר יעשה זאת. אין להתקין חופות ממונעות על הסרקטורים לצורך הנטיעה.

ה. כל הישובים והתנחלויות שמעבר לקו הירוק אינם צריכים למכור בעצמם את האדמות באשר המכירה נעשתה באמצעות המושלים הצבאיים של האזורים לפי סמכות מיוחדת מאת שר הבטחון ובהתחשב בטעמים הלכתיים נוספים דינם כדין מי שמכר את אדמתו.

ו. בגינות נוי שמסביב לבתים מותר לבצע את העבודות הבאות:

(א) השקאה – מותר להשקות לצורך קיום הדשאים, ערוגות הפרחים, גדרות החי וכיוצ"ב.

(ב) כיסוח – מכיון שהכוונה היא לנוי בלבד, ולא לשם הצמחת הצמחיה מותר לכסח בשביעית ועדיף לכסח במכונה בהתחשב בשיטות הנ"ל שזה בבחינת גרמא.

(ג) גיזום – גיזום גדר הנוי לשם שמירת הנוצרה הנאה של הגדר ולא לגרום לגידול הצמח מותר בתנאי שלא יתכוון לגזום לצורך גידול הענף.

(ד) צלחות השקאה – מותר לעשות בשמיטה צלחות מתחת לעצים לצורך השקאתם.

(ה) זיבול – באשר לזיבול, בדרך כלל אפילו להימנע מזבל בשנת השמיטה אולם אם המומחים יקבעו שללא זיבול יבלו הצמחים אפשר לזבל לצורך קיום הצמחיה בלבד.

(ו) ניכוח – ניכוח לצורך הרחקת עשבים טושים אסור, אבל אם הוא לצורך ניקוי השטח מבחינה הגיינית או להבטחת מפני זוחלים ארסיים מותר, לצורך זה עדיף השימוש בחומרים כימיים מאשר לנכס בידים.

(ז) ריסוס – ריסוס ההזרחי לקיום צמחי הנוי מותר, ועדיף להקפיד במיאת האפשר שהריסוס יעשה על ידי מרססים בעלי מנוע שנחשבים כגרמא לפי השיטות הנ"ל.

(ח) זימור – יש להימנע מזמירת עצי נוי לצורך גידולם.

ז. ע צ י צ י מ :

צמחים הגדלים בעציצים בבית מתחת לגג, בין שהם נקובים ובין שאינם נקובים מותרת בהן כל סוגי המלאכות כמו בשנים אחרות. צמחים הגדלים בעציצים מחוץ לבית ושלא החת גג או סככה יש הבדל בין עציצים נקובים שדינם של הצמחים בבית. ההבדל הנ"ל בין עציצים נקובים שאינם נקובים שדינם של הצמחים כאילו גדלים בבית. ההבדל הנ"ל בין עציצים נקובים שאינם נקובים אינו חל על שתילי אילן, לבגם אין הבדל בין נקוב לשאינו נקוב בהתחשב עם השיטות המחמירות באילנות בכל סוגי העציצים.

בשנת השמיטה יש להימנע מלהוציא עציצים מן הבית/התחנה/השדה; לדעת החזון-איש זצ"ל; משום חשש נטיף בשביעית.

ארכיון הרבנות הראשית

לה. נוסח חדש לשטר המכירה (תש"ם)

ב"ה

הרבנות הראשית לישראל

טל. 635212

ירושלים

ת.ד. 7525

שטר מכירה

לשנת השמיטה תשמ"ג

אני הח"מ, מאכר בזה במכירה גמורה וחלוטה להרב הראשי לישראל, מרן הרב שלמה גורן שליט"א, את כל השדות, הקרקעות, האדמות, הגינות, המגרשים והחצרות, הצמחים הורעים והאילנות שתילים, עצי פרי ועצי גוי ואילנות סרק ופרחים. וכן כל סוגי הצמחים הגדלים בעציצים, בין נקובים ושאינם נקובים, שיש לי בארץ ישראל לגבולותיה המקדשים לפי תהליכה. בין שנתקדשו בקדושת עולי בבל, ובין שנתקדשו בקדושת עולי מצרים בלבד או שנתקדשו בכיבוש רבים ואפי' בכיבוש יחיד בלבד. בין סוגי הקרקעות וכל הנ"ל שהם בבעלות פרטית שלי ויש לי בהם קנין הגוף ובין שהם ברשותי ע"י חכירה, שכירות ושיעבוד, או שיש"ל לי בהם קנין פירות בלבד, ובידי הרשות למכור ולהעביר קנין זה וזכות זו לאחר. וכן מוכר אני לרב הראשי לישראל הנ"ל הקרקעות וכל הנ"ל, שרשומים על שם כל חבר בני אדם מכל סוג שהוא לרבות: חברה, תאגיד, אגודה שיתופית, אגודה עותומנית, נאמנות וכן מושב, מושבה, כפר, קבוץ או קבוצה וכו' ויש לי בהם בעלות, שותפות זכות, שיעבוד וקנין וקבלתי הרשאה, או יפוי כת, עפ"י דין וחוק, למכרם, להחכירם או להשכירם. ויש להרב הראשי לישראל הנ"ל, רשות, זכות וכת בקרקעות ובכל הסוגים המנויים לעיל, לעשות בהם כבתוך שלן למכרם, להחכירם, להשכירם או לשעבדם לישראל או לנכרי או לנכרים, כלם או מקצתם, הקרקעות והאדמות והחצרות והמגרשים ומה שצומח בהם כגון: הורעים, הצמחים, הפרחים והאילנות, השתילים והנטיעות עם האדמה או בלעדיה. את כל הנ"ל רשאי הרב הראשי לישראל למכור במכירה גמורה עולמית, או במכירה זמנית וכן להחכיר למספר שנים או להשכיר בין בכסף מזומן, בין בשטרות או בהקפה במלוח ע"פ ובכל צד ואופן שבעולם, כפי שימצא ישר בעיניו, מיום חתימת שטר זה עד הזמן שירצה הרב הראשי לישראל הנ"ל, הכל כפי ראות עיניו. הוצ' מחלקת ארמה שצוינה במיוחד, שאינה כלולה בשטר מכירה זה השארתי אותה לקיום מצות שביעית מהלכתה. סכום התמורה עבור המכירה הנ"ל כפי שיעריכו ושישמו ביד שלשה.

ולא השארתי לעצמי או לאחרים או לכל חבר בני אדם, חברה או תאגיד, כל שהוא, כמבואר כנ"ל, שום זכות, תנאי, או יפוי כת, בכל סוגי הקרקעות ובכל הצומח עליהם. אני מאכר ו/או משכיר ו/או מחכיר את כל הנ"ל לכבי' הרב הראשי לישראל הנ"ל בדרכי הקנינים המועילים עפ"י דין תורתנו הקדושה ועפ"י חוק המדינה: בשטר ובחוקה, בקאג"ס, בארדיאט ובאופן היותר מועיל.

ואומר אני לכבי' הרב הראשי לישראל הנ"ל ולבא מכחו: לך חזק וקני ככל המבואר בשטר זה. ולא איכל אני או אחרים הקשורים באחד החברות או התאגידים הנ"ל לערער על כל מעשיו של הרב הראשי לישראל הנ"ל כלל, ולא אוכל לומר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. וכל הקנין המועיל בו יקנה, והקנין שאינו מועיל לא יבטל את הקנין המועיל, או דבר שלא חל עליו הקנין, או שנתבטל ממנו הקנין, או באחד המוכרים, המחכירים, המשעבדים או המשכירים, בין מצד דין תורה ובין מצד חוקי המדינה, לא יבטל את שאר המכירה, החכירה או השכירות הנקוב בשטר זה. ושטר מכירה, חכירה, שיעבוד ושכירות זה, לא יגרע כחו ולא יפסל בשום ריעותא מחק, סמפון או ערער בעולם. והרשות ביד הקונה ו/או התוכר ו/או השוכר הנ"ל, להעתיק שט"מ, חכירה, או שכירות זה בכל לשון שירצה. והכל נעשה ליפוי

לו. חוזר ראשון בדבר התארגנות לקראת שנת השמיטה תשמ"ז

ה ר ב נ ו ת ה ר א ש י ת ל י ש ר א ל

THE GREAT RABBINAT OF ISRAEL

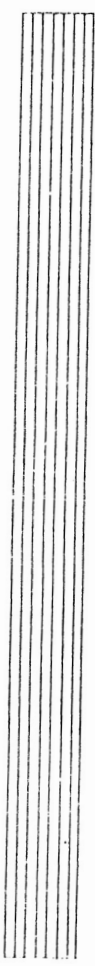
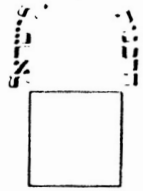
כ"ה ירושלים השלחה ת"ו ז"ד תמוז תשמ"ה Jerusalem

ועדת השמיטה
שליד הרבנות הראשית

חוזר מס' 1
לקראת שנת השמיטה תשמ"ז

- א. קרבה שנת השבע שנת השמיטה, אותה מצוה גדולה הקובעת אופיה של האחזותנו בארץ ועצם השתרשותנו בה. לא זכינו עד עתה שמצוה זו תקיים בשלמותה, ושומה עלינו לעשות חשבון נפשנו אם לא הגיעה השעה והבשילו התנאים לקיים המצוה כמאמרה, בחלקים שונים של המשק. ברור זה חייב להעשות בכל מקום ומקום באופן יסודי, מתוך בחינה מדוקדקת של כל ענף וענף, בעיותיו ההלכתיות ואפשרויותיו.
- ב. הרבנות הראשית לישראל מינתה ועדת שמיטה מרכזית, המורכבת מרבני ערים, מושבות, מושבים וקיבוצים שהתמחו בענייני השמיטה. ועדה זו אשר תסתיע בוועדת מומחים אשר הועמדה לרשות הנושא במשרד החקלאות, שרות ההדרכה והמקצוע, תעמוד לימינה של הרבנות הראשית לישראל בארגון הערכות ראויה בכל חלקי הארץ, במקומות חקלאיים, וכן בבעיות המתעוררות בערים (גינות נוי וכו') לקראת שנת השמיטה, ובמתן הוראות והנחיות על האסור והמותר בשנת השמיטה עצמה.
- ג. לשם כך יבחר כל משק, בדרך עצמאית משלו, ועדת שמיטה אשר תעמוד לעזרתו של הרב המקומי ברכוז הנושא, ואשר איתה תבוא הרה"ר בדברים לשם סיכום התכנית המשקית לשנת השמיטה, האפשרי והמותר. כמו"כ ייקבע בכל משק לימוד מסודר של הלכות שביעית, אשר יכין את החברים ויביא לתודעתם עקרונות המצוה, פרטי ההלכות, והבעיות המעשיות בהן יתקלו במשך השנה.

- ד. מטרת קודש מיוחדת עומדת בפנינו להביא את דבר השמיטה לפני הציבור הרחב בארגון כנסים, כלליים ואזוריים, אשר ינוצלו ללימוד וליבון הבעיות השונות העומדות על הפרק. וכמו שבת בראשית, מיועדת שנה זו לא רק למנוחה - כי אם לקדושה, ונזכה אי"ה בשנת שבתון זו - שבת לה', להתעוררות קודש במחנה ישראל.
- ה. ועדת השמיטה המקומית תדאג שתכנון המשק לקראת שנת תשמ"ו יערך כמתחייב מהירותה ערב שביעית, בארגון מחזור זרעים, החרישים השונים והנטיעות, באופן שיוכלו להתבצע ולהסתיים בעתם, לפני סוף שנת תשמ"ו.
- ו. יש לשאוף לכך ששנת השמיטה תהיה שנה בעלת משמעות תוכנית, מבחינת המעורבות הסוציאלית במדינה, בבחינת "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך, לאמתך ולשכירך ותושבך הגרים עמך", והן מבחינה רוחנית, בהגברת למוד התורה והרחבתו בשנה זו, כהכנה למעמד הקהל הבא בסופה של שנה זו.
- ז. הרבנות הראשית הקימה ועדה הלכתית אשר תענה לכל דורש בכתב ובע"פ. בכתב לפי הכתובת: ועדת השמיטה שליד הרה"ר היכל שלמה, ירושלים. בטלפון: הרב גולדברג, כפר פינס 063-77339. ועדת השמיטה בימי ב' ו- ד' בטל' 02-244785
- ח. הרבנות הראשית תשמור בע"ה קשר עם ועדות השמיטה המקומיות בעצה ובהדרכה, כך יישלחו לעתים מזומנות חוזרים הלכתיים וחומר הסברה אחר, שיכוונו וידריכו בעבודה החקלאית לפי העונות השונות.
- ט. הרה"ר תקיים אוצר בי"ד מרכזי, באמצעותו ניתן יהיה לגדל, לקטוף ולשווק בשנת השמיטה בתנאים מיוחדים.
- י. נא להודיע לרבנות הראשית את הרכב ועדת השמיטה בישובכם.

לז. סדרי עדיפויות לגבי העבודת החקלאיות בשנת השמיטה (תשמ"ו)

הרבנות הראשית לישראל
THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

ב"ה ירושלים השלמה ת"כ"ג באדר ב' תשמ"ו Jerusalem

3 אפריל 1986

ש"י (1) - 277/86

לכבוד

מר יצחק פלגזר חי"ו
מזכיר כללי של הקבוץ הדתי
רח' דובנוב 7
תל - אביב, 64 732

השלום ורב ברכה !

במשווא לתניחך מיום י"ז באדר א' תשמ"ו (26.2.86), בענין עבודת יהודים במלאכות דאורייתא בשמיטה, ולאחר ישיבה משותפת של ועדת השמיטה שליש הרבנות הראשית, נתבקשתי ע"י כב' הרבנים הראשיים לישראל, מרגן הרב אברהם שפירא שליט"א והרב מרדכי אליהו שליט"א, לתבאר את הנקודות הבאות:

א) הרה"ר רואים ברכה מרובה בדבוקותכם במצוות ישוב א"י ועבודת אדמתה ואחיזתכם האיתנה בעבודה עצמית-יתודית ומוצאים לנכון לחזק את ידיכם ולברככם על מגמת זו.

ב) עם זאת, לקראת שנת השמיטה השמ"ז, אין לדעת הרה"ר שעה החקק גדולה כל-כך כפי שהיתה בשמיטות קודמות וגם בשעת הדחק טל וקופת מרן הרב קוק זצ"ל לא תותרו מלאכות דאורייתא ויש כיום להקפיד יותר על קיום מצוות שמיטה, מאשר בשמיטות קודמות. ועל כן החליטה הרבנות הראשית להקפיד יותר שמלאכות דאורייתא יעשו ע"י נכרי בלבד ולא ע"י פתרונות אחרים, שמתכו לשעת הדחק (כגון: זריעה מתחת לחופה וכד').

סדר העדיפויות בשנת השמיטה הוא:

א) לחשמיט הקרקע לגמרי ולעבוד רק עבודה של קיום אילנות.

ב) מכירת הפירות.

2/..

הרבנות הראשית לישראל THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

- 2 -

ב"ה ירושלים השלמה ת"ו _____ Jerusalem

(ג) הכרת קרקע לגוי ולעבוד עבודה דאורייתא ע"י גוי ודרבנן ע"י ישראל.

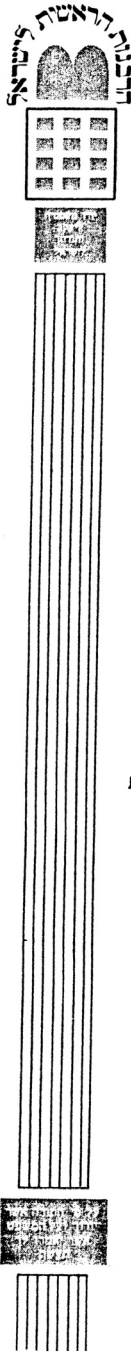
(ד) אם הציבור, במקום מסוים, סובי שלא יועל לקיים כנ"ל, יוכל הרב המקום אם ימצא שאמנם יש הצדקה ונחיצות לנהוג אחרת, לבדוק ולהציע דרכים חלופיות לפתרון בעיות הזריעה וכד', אותם יביא לאישור ועדת השמיטה שליד הרבנות הראשית. ישובים שאין רב במקום, יוכלו לפנות ישירות לוועדת השמיטה שליד הרבנות הראשית, כשעתנו שישובי חדרום יפנו לצורך ברור ראשוני אל כב' הרב יעקב אריאל שליט"א וישובי הצפון יפנו אל כב' הרב יחזקאל דאום שליט"א.

בברכה חתורה והארץ

זלמן קויסנר
עוזר אישי

לח. היתר הפעלת מכשיר גרמא בשנת השמיטה

הרבנות הראשית לישראל
THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

ב"ה ירושלים השלמה ת"ו יס' בסיון תשמ"ו Jerusalem
שאי' (1) - 471/86

לכבוד
הרב ישראל רוזן שליט"א
ראש מכון צמח

שלום רב,

הנדון: מכשירי גרמא לשמיטה.

בתאריך כג' באדר ב' תשמ"ו כתבנו למזכיר הקב"ד שהרכנות אינה משנה ממה שפסקו הרה"ר הקודמים שזריעה אף לאחר היתר המכירה תהא ע"י אינו יהודי, אולם אם אין אפשרות ברור הוא שכלל שיקטן איסור זריעה - עדיף, ומכשיר של גרמא ללא ספק מקטין את האסור ויחסכו לכך חיובי.

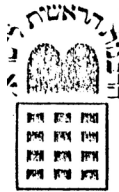
בכלל אנו רואים בפעילות מכון צמח דבר חיובי וחיוני בדורנו דור התפתחות הטכנולוגיה ומברכים את כל העושים במלאכה הקדש בחצלחה.

ב כ ר כ ה ,

מירדכי אליהו
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

אברהם שפירא
הרב הראשי לישראל

לט. התארגנות להפעלת "אוצר בית דין" בשנת השמיטה (תשמ"ו)

הרבנות הראשית לישראל THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

ב"ה ירושלים השלמה ת"כ"א תמוז תשמ"ו Jerusalem

לכבוד

מושב/ משק

השלוש והברכה

הנידון: "אוצר בית דין" שנת השמיטה תשמ"ז.

בעיקבות נפגיות של חקלאים וציבור צרכנים שומרי שביעית הוקמה ליד הרבנות הראשית ועדה לעיניני שמיטה. במסגרת הועדה הוקם "אוצר בית דין" אשר יטפל באגרות שטחים אשר, לא נוהגים להישמש בהיתר מכירה ואשר יפקירו את פירותיהם ויזכה בהם בית הדין. בית הדין ממנה את החקלאים כשלוחין להחזיק את המטעים וישלם להם עבור כל הוצאותיהם. חישוב ההוצאות יעשה ע"י אוצר בית הדין בחאום הנתונים המיועדים לכל משק. הפירות ימכרו לצרכנים ע"י בית הדין שימנה כשלוחין את המשוקים המעשיים ואשר דרכם תהיה ההתחשבות לגבי המכירה. סוכס עם המשוקים תנובה, קטיף וכינו"ב כי פירות אלה יקבלו סימון מיוחד ומיקום מיוחד ברשתות השיווק וימכרו בלייזוי הנחיות לשמירת פירות השביעית בקדושתן. את המזיז למכירת פירות אלה ינחה אוצר בית הדין בהתאם לסיכום שהושג עם רשתות השיווק.

לשם קביעת הפרטים עם רשתות השיווק

אנו צריכים לדעת באיזה היקף מדובר וכמה פירות וירקות יכנסו להסדר. נבקשם להודיענו את הפרטים הבאים עד ראש השנה תשמ"ז א. גודל השטח וסוג הפירות או הירקות.

ב. כמות משוערת מכל סוג.

ג. תאריכי שיווק צפויים.

כמו כן רצוי להוסיף דף עם תמחיר לכל גידול כולל הוצאות עבודה בכדי שנוכל להיתכונן כראות. מגדלי הירקות בהסדר זה מתבקשים להקדים במשלוח האינפורמציה משום שתקופת שיווק הירקות היא מוקדמת יותר. לנוחיותכם מצורפת בצד ההצעה המקורית לצד השיווק אשר הירותה בסיס לגיבוש הפרטים. אתי החומר נא לשלוח לרב יחזקאל דאום ועדת השמיטה הרבנות הראשית-היכל שלמה ירושלים. לאחר ריכוז הנתונים וגמר המו"מ עם המשוקים נודיעכם פרטים נוספים.

בברכה

ועדת השמיטה.

רח' המלך ג'ורג' 58 ירושלים 94262 טל. 247112 ת.ד. 7525 P.O. Box 58 King George St. Jerusalem

ארכיון הרבנות הראשית

מ. הודעות הרבנות הראשית לציבור הצרכנים (תשמ"ז)

**הרבנות הראשית לישראל
הודעה לציבור**

(א) הרינו להודיע כי הרוב המוחלט של אדמות ארץ ישראל נמכרו לנכרי לקראת שנת השמיטה עפ"י תקנת רבותינו שבארץ ישראל לכן אפשר לקנות ירקות ופירות בכל רשתות השיווק ואין לקנות דווקא ירקות מנכרים. כל מפעל מזון יכול לפרסם שבתוצרתו אין איסור שביעית.

(ב) בידי הרבנות הראשית רשימה מעודכנת של כל המגדלים שמכרו את אדמותיהם לנכרי. כל רבנות ומפעל המעונינים ברשימה בכדי שיוכלו לברוק ולבקר את מקורות תוצרתם יפנו לפי הכתובת ועדת השמיטה של הרבנות הראשית בישראל. היכל שלמה ירושלים.

(ג) כל מגדל שמכר את אדמותיו יקבל בימים אלה אישור לביתו שעם הצטוו יוכל לספק תוצרתו לכל המעוניין.

(ד) במידה ויהיו משווקים אשר ישווקו תוצרתם שלא על פי הרשימות הנ"ל נודיע לציבור הצרכנים על הדבר בכדי שלא יכשלו באיסורי שביעית.

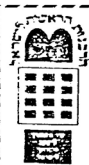
(ה) לכתחילה יש להשתדל לקנות ירקות ופירות מאוצר בית דין של אדמות יהודים ששטמו קרקעותיהם ולסיעע בידי גבורי כח עושי דברו ובכדי להרבות שמירת שביעית וגם קיום מצוות אכילת פירות שביעית.

(ו) כיון שבתקופה זו עדיין יש תוצרת מועטה של אוצר בית דין ולכן במידה ולא תספיק תוצרת זו יש לקנות תוצרת מיהודים שמכרו אדמותיהם עפ"י הוראות הרבנות הראשית לפי תקנת גדולי הדור מקרמת דגא.

אלו שמחמיירים על עצמם לאכול רק מפירות הגויים יצא שזכרם בהפסדם שלמעשה אוכלים מפירות שביעית ממש שלא נמכרו ברבנות ולכן הרבה מהיראים. מטעם זה לא סומכים לקנות מחנויות שומרי שביעית. פן יבואו לידי מכשול לאכול מפירות שביעית ממש שלא נעשה בהם תיקון מכירה וסומכין סמיכה מעליא על המכירה כפי שתקנו רבני הדור בדורות קודמים והנח להם בישראל שלא לערער אחרי המכירה ושלא לפרש מן הציבור שרוב שבכל סומכים על הפוסקים שהנדיחו ענף המכירה בשופי וה' לא יביאנו לידי מכשול ועוף".

מתוך ושכל עברי יורד חלק ח סימן ק"ח

בברכה
**ועדת השמיטה
שליד הרבנות הראשית לישראל**

**הרבנות הראשית לישראל
ועדת - שמיטה**

אוצרות בתי דין: פירות גולן

גוש עציון

דרום הר חברון

ישובי פא"י

ישובי מטה בנימין

הודעה ובשורה לציבור

הרינו להודיע כי ברשות אוצרות בית הדין נמצאים פירות קיץ מסוגים שונים (דובדבן, גודגון, שזיף, אפרסק, נקטרינה, מישמש ותפוחי עץ). אשר מקורם מישובים אשר שומרים שמיטה כהלכתה, לא מכרו את אדמותיהם ומנועו מעיבודים האסורים.

כל העיבודים במטעים וכל דרך השווק נעשים לפי הוראת בתי הדין. הפירות יופיעו ברשתות השווק באריות מסומנות ע"י אוצר בית הדין כאשר המוכרים הינם שלוחי בית הדין.

כל המשתמש בפירות אלו מחזק בכך שומרי שמיטה בהלכתה ומקיים מצוות עשה (לדעת הרמב"ן) של אכילת פירות שביעית.

רבניות ומוסדות אשר מעונינות בפרטים נוספים לגבי אפשרות הפצת וקבלת פירות אלו יפנו אל:

אודי מאיר טל' 941115-057: בית, 47233-051: עבודה

מנחם ברוט: מנוי 1423 / 248117-03

דני דוטשטיין: פירות-גולן: 9-1988-06

הצופה, תשמ"ז

ש ט ז

כ"ח, ע"ש יפו ח"ו, ה' תמוז תרע"ז.
 לכבוד ר"ח הרב הגאון פה"ל מוה"ר חיים
 ברוך שלום שלום וברכה.

ע"י תיעוד בירו למעשה הנכלה אשר נעשתה
 כעת לאחינו ונשבו המושבות. כי אחרי אשר ה"י
 חזק הדבר עד כה. שלא לתן הכשר להגויים,
 כדי שלא לדחוק את רגלי ישראל המדוכאים ו'
 מיוגעים בענים, ועיניהם תלויה למחותם ע"י
 פדיון העבדים. הנה עתה אתי אשר נגמר ה'
 עניו בדבר סכסוך שאלת השמיטה, שכל עיקרה
 באה לטינה אחינו בני המושבות, נמצא התמי
 מחתרת, אשר יעני בסתר לקנות דיקא מהגויים,
 ולהלום קרן צרינו, השוחקים על משבתנו, אך
 שאנחנו בעצמנו רודפים את אחינו בני בריהנו,
 אי שמים.

אין לשער גדול התרפה וחלול השם ועוצם
 הרשעה שיש בזה דמי לכבי כסור ורתחו, וכא'
 כי עד לשמים מגיע, מהמצב האיום הזה, כי
 הנפילה של תורה ויראת שמים אמתית שיש
 בעינינו זה, ירא נא כבוד גאוננו תקן את המעוות
 כפי היכולת.

יוצאת למודעי, כי חשב גדול מצד ערלה
 וכלאי הכרם יש בכלמי הגויים, בשנים הללו,
 יותר ממה שהיה בימים הקדמונים, וה"ו אנו
 מוחזקים להשיגה על כרמי אחינו, בשמורה ו'
 השגחה כעולה, ואיכה זה עתה תהפך השורה,
 שנתק משל גויים, תבלתי מושגחים רק כדי
 לרדוף עד הנפש את אחינו-בשרנו.

והנני בזה יודיע עו דורשית באה"י
 ה"י אברהם יצחק, ה"ק
 וע"י כששם ברו סימן ע"י.

ה. טענה המורה הפלה הג"ש גרין, שגם אלו
 הנאלצים להשתמש בהיתר המכירה כשדוחקים לה-
 צורך פרנסתם, עליהם להדר ולא לאכול מתוצרתם.
 והטעם לכך, מפני שהוא עצמו עבד בשדהו, ולד'
 בריו של הרב גרין, הפירות נאסרים משום נעבד.
 והגע עצמך אי"כ איך מתירים לאדם לעבוד ב'
 ששדהו אבל לאכול את תוצרתו אוסרים עליו, ולמה
 — מפני שהוא עבד ז'
 ו. יסוד היתר בניו על שיטות ר' חננאל וה"י
 רוך ורש"י, ובעל התלומדות והגר"א, הסוברים כי
 בזה"ו ששביעית מדרבנן, יש קנין לגוי להפקיע את
 קדושת הקרקע, ולדעתם אפילו מלאכות דאורייתא
 מותרות, ויש גדולים שספקו ע"ס זה להתיר אמנם
 כל המלאכות, אולם המקובל הוא שמלאכות דא"י
 רייתא לכתחילה יעשו ע"י גוי, ולעשות גם רוב
 הפועלים בתקלאית הם נכדים.

ז. המהרי" קורקוס ספק גם למ"ד שאסור לרש'
 ראל לעבוד בקרקע של גוי, אם עבד בו הישראל,
 אין איסור ספיקו, ולדעתו, גם באיסור נעבד הדיון
 הוא שצריך לעקור, אבל הפירות אינם נאסרים, ו'
 הכס"ט כתב בדעת הרמב"ם שבזמן ששביעית מדר'
 בנן, לא נעבד, נוסף על כך ידוע ומקובל על ה-
 סוסקים שכיון שסומכים התקלאים על הוראות של
 הרבנים המתירים, על סמך דעות הפוסקים המתיר'
 רים, אין מקום לקנוס את העושה ע"ד הרבנים, ו-
 ע"כ אין איסור ספיקוים (שהוא קנס) כשנעשה ע"ס
 היתר הפוסקים.

היתר למכירת קרקעות בשביעית גם לאחר
 הקמת המדינה נעשה ע"ס כל הרה"ר שעד היום,
 וחברו מועצת הרה"ר, ובהם הגאונים ר"צ"ס פראנק,
 הר"ר כץ, הר"ע הדאיה, והר"י הדס זצ"ל שהם
 מרא דאתרא שנבחרו ע"י הציבור, ומסירים אנו
 חיים.

ח. קיימים חששות לגבי קניית תוצרת מנכרי,
 כפי שכתב החו"א (סימן י') שיש פקפק האם זו
 התוצרת גדלה בקרקע שבבעלות הגוי, וכן עיין
 בשו"ת מנחת יצחק חלק ה', ששאל בכ"ז, ורק
 מטעם נזיל בחר רוב, היתר תוצרת שבאה ממקום
 שיש ספק על בעלותו של הנכרי, והמציאות מורה
 לנו שיש למאויית של הנכרים, ויש מהם שמביאים
 לשיק תוצרת יהודית (ופעמים אף ערלה) הנמי
 כרים כפירות נכרים וקשה הדבר לבילור ושע-
 מים שפרוץ בסכ"ג והדברים ידועים.

ומלבד זאת, הרי יש מצייה לקנות ולהחזיק ב'
 אחינו היהודיים, וכ"ש שלא להעדיף נכרי על יש'
 דאל, ולאח באגרתו של מרן קוק זצ"ל המודפס
 היום.

וקרת השביטה שילך הרבנות הראשית

הצופה, י"ט במרחשון תשמ"ז

מא. הרבנות הראשית על היתר מכירה בשביעית*

לפניית רבים וטובים הנבוכים מהמאמר בנושא היתר המכירה בשביעית, שנתפרסם בעיתון זה ע"י הגר"ש גורן, ראינו צורך להבהיר את הנושא.

אין הכוונה להיכנס לפולמוס הלכתי אלא להעמיד הדברים לאמיתתן!

א. כל הקורא עומד ותמה, מה ראה הרב הראשי לשעבר ר' שלמה גורן שליט"א לפרסם לפתע לפני קוראי הצופה דעה הסותרת את הודעת הרה"ר דהיום והקודמת מאז הקמת המדינה. בעוד שידוע לכל כי הרה"ר הרב ש. גורן שליט"א מכר את הקרקעות בשמיטה הקודמת ושלפניה, ראה בחוברת "מאורות" בו נתפרסם הנוסח המלא של שטר המכר של שטחי החקלאות בארץ ישראל, וז"ל: "מודה אני הח"מ שלמה גורן הרב הראשי לישראל... שקניתי וזכיתי מכל הנ"ל ממ.מ.י. ומקק"ל וכו' את כל הנ"ל הנני מוכר מעכשיו במכירה גמורה... לרב סרן אל דין לביב וכו'.

ולפי דבריו איך הכשיל את כל ישראל והשלה והטעה אותם והרי ע"ס המכירה עבדו החקלאים בשדה ויהודים אכלו את הפירות אף שלדעתו יש בהם איסור אכילה, ומה נשתנה משמיטה זו לשמיטה שעברה!?

גם מה שכתב על הצעתו בדבר "דרכים חילופיות" – הנה בחוברת "מאורות" העלה הצעה להמציא המצאה שכל עבודות החקלאות תיעשנה ע"י גרמא וכו' לא קיים למעשה, והצעתו שם הייתה פוטרת רק את עניין הזריעה ולא שאר העבודות, וכל עניין הגרמא שנוי במחלוקת הפוסקים בתועלתם לשנה השביעית.

הצעה נוספת העלה שם והיא לעשות חופה קבועה על כל השדות, או חופה ניידת על העובד וכליו וכו'. ובחופה ניידת על הרכב החקלאי, הר"ש גורן שליט"א עצמו מבטל שם את בעניין. גם הנוסח החדש של שטר המכירה לא מעלה ולא מוריד לדידו כלפי הטיעונים שאין היום מקום להיתר מכירה.

ב. לגופם של דברים, חלקו הראשון של המאמר הוא בעצם חזרה על מה שכתב בשעתו הרב גורן בחוברת מחניים בשנת תשי"ט, ולאחר זמן גם בספרו תורת המועדים, ומרן הרצי"ה קוק זצ"ל השיב בזמנו בחריפות על דבריו והיות וטיעון זה נשמע לאחרונה במטרה לנגח את עמדת הרבנות הראשית לישראל, ע"כ אנו מפרסמים בזה את הדברים כדלהלן:

על מש"כ במאמרו שם: "הרב קוק: אין תקפו של היתר המכירה שרוב הארץ בידי יהודים", ע"ז העיר הגרצ"י: לא אמר ולא כתב שם כך, וכן מבורר ומבואר שם בפנים. ובהמשך הדברים האלו העיר הגרצ"י: גם כאן וביותר מטעה באופן נורא לתלות באילן גדול דברים שאינם, לאמר בשם רבו בסילוף וזיוף דברי קדשו, בקיצורים ושינוי צורתם מתוך כך בהפך מהדרכת חז"ל במורא הרב ותורתו, שחיובו לאמר כלשונו בדיוק שלמותה, אין שם בשבת הארץ שום זכר ויסוד לזה שאין תוקפו של היתר המכירה כשרוב הארץ בידי יהודים, שם

* שכתוב של מסמך מא, לעיל עמ' 333.

מדובר ביחס אל הפירות של נכרים. אח"ז שוב העיר: מבואר ומבורר שם בהפך כנ"ל, ואינו עניין לעצם המכירה כלל. וגם על מה שכתב במאמרו שם: "שאינ קניין לגוי להפקיע קדושת ארץ ארץ ישראל תחת שלטון יהודי", העיר הגרצ"י: זה מטעה כאילו הוא החלטה וודאית כך שאין קניין להפקיע בשלטון יהודי, והרי כאן ולהלן רק המצאת חידוש של סברא, ע"כ.

ומכיוון שאין דעתו של הגר"ש גורן אלא על דעתו של מרן הרב קוק, מי לנו גדול מבנו הגרצ"י ז"ל להבנת דבריו ודעתו של מרן הרב זצ"ל, (הדברים במילואם י"ל בכרך "תחומין" העומד להופיע בקרוב).¹

ג. בהמשך דבריו ב"הצופה" טוען הגר"ש גורן כי "יש ברבונות של המדינה כדי למנוע הפקעת קדושתה ע"י העברת הבעלות הפרטית שלנו לנכרים" כי גם אחר המכירה נשארות האדמות תחת "בעלות על" של השלטון היהודי, ובהמשך דבריו הוסיף: "הממשלה והכנסת אינה שותפה למכירה זו של כל אדמת א"י לנכרים".

ואם כטענתו שיש "בעלות על" של השלטון היהודי המונעת מאתנו להפקיע הקדושה ע"י מכירתה לגוי, אם כך כיצד כותב בהמשך דבריו שרצוי לקנות מחנות המשווקת ירקות שגדלו אצל נכרים. והרי "הבעלות על" קיימת גם על שטחיהם של הנכרים? דעתו של הגר"ש גורן תואמת להפליא את דעתו של הרבי מסטמר (בקונטרס שלוש תשובות) הגיע למסקנה שא"א לקנות בכל הארץ פירות בשמיטה אלא רק מפירות חו"ל, ואילו הרב גורן מסרב להכיר במסקנה הכרחית זו הנובעת משיטתו. כל עניין 'בעלות על' הוא מחדש ולא הזכר בפוסקים, לומר ששלטון ישראל מועיל גם לביטול קניין הנכרי בארץ ישראל ושזה מספיק לחייב במצוות התלויות בארץ, זה תמוה מאד שהרי למ"ד שיש קניין לגוי בארץ ישראל להפקיע מקדושתה, ברור שזה נוהג גם כשחזר שלטון לישראל, והיהודים שלטו בארץ ישראל; וכי המיעוט "זרעך ולא גוי" מדבר רק כשישראל בגלות?

וגם מה שהביא מתוספות בקדושין, הרי שם המדובר ששלטון של גויים מחליש את קניינו של היהודי, אבל לומר להיפך, שאם הקרקע שייכת לגוי, ושלטון הוא של ישראל, וע"כ זה יחייב במצוות התלויות בקדושת הקרקע, לא שמענו משם. וראה במה שכתב הרא"ש בעבודה זרה סימן ט: "מיירי שאם לא יתנו טקסא יהיו מופקעות לשרים וא"כ איננו כשלנו ואנו כמו אריסין בעלמא" וא"כ אי"ז דומה לימינו.

גם טענתו כי הממשלה אינה שותפה למכירה זו אין הדברים נכונים כלל, שהרי גם בזמן כהונתו של הגר"ש גורן כרב ראשי, הייתה הסכמה ממשלתית למכירה לצורך שנת השמיטה מוזכר בחוקי המדינה.

ד. באשר לגוף השאלה למה לא נהגו בזמן חז"ל בהיתר המכירה הטעם הוא מפני שבזמן חז"ל שהיה מאבק חריף בין היהודים לגויים, והשלטון הרומאי רצה לנשל את היהודים מארץ ישראל, ע"כ לא הייתה אפשרות למכור את המשקים החקלאיים לגוי אפילו כהערמה, כי הדבר היה מביא בסופו לנישול גמור של היהודים מעל אדמתם.

ה. טענה תמוהה העלה הגר"ש גורן שגם אלו הנאלצים להשתמש בהיתר המכירה בשדותיהם לצורך פרנסתם, עליהם להדר ולא לאכול מתוצרתם. והטעם לכך מפני שהוא עצמו עבד בשדהו ולדבריו של הרב גורן הפירות נאסרים משום "נעבד". והגע עצמך א"כ

1. ראה להלן הרב צבי יהודה הכהן קוק, "הערות למאמרים המתנגדים להיתר המכירה", אות ג, עמ' 293-298.

איך מתירים לאדם לעבוד בשדהו אבל לאכול את תוצרתו אוסרים עליו, ולמה מפני שהוא עבד?!

ו. יסוד ההיתר בנוי על שיטות ר' חננאל והערוך, ורש"י, ובעל התרומות והגר"א הסוברים כי בזמן הזה ששביעית מדרבנן יש קניין לגוי להפקיע את קדושת הקרקע, ולדעתם אפילו מלאכות דאורייתא מותרות, ויש גדולים שפסקו על סמך זה להתיר אמנם כל המלאכות, אולם המקובל שמלאכות דאורייתא לכתחילה ייעשו ע"י גוי, (ולעשות) [ובזמן הזה] גם רוב הפועלים הם נכרים.

ז. המהר"י קורקוס פסק גם למ"ד שאסור לישראל לעבוד בקרקע של גוי, אם עבד בו הישראל – אין איסור ספיחין, ולדעתו גם באיסור נעבד הדין הוא שצריך לעקור אבל הפירות אינם נאסרים. והכסף משנה כתב בדעת הרמב"ם שבזמן ששביעית מדרבנן, לא נעבד, נוסף על כך ידוע ומקובל על הפוסקים שכיום שסומכים החקלאים על הוראות של הרבנים המתירים, אין מקום לקנוס את העושה על דעת הרבנים, וע"כ אין איסור ספיחין (שהוא קנס) כשנעשה על סמך היתר הפוסקים.

ההיתר למכירת קרקעות בשביעית גם לאחר הקמת המדינה נעשה על פי כל הרבנים הראשיים, (ובהם) [ובנוסף] הגאונים רצ"פ פרנק, הר"ר כץ, הר"ר הדאיה, והר"י הדס זצ"ל שהם מרא דאתרא שנבחרו ע"י הציבור ומפיהם אנו חיים.

ח. קיימים חששות לגבי קניית תוצרת מנכרי, כפי שכתב החזון איש (סי' י) שיש פקפוק האם זו התוצרת גדלה בקרקע שבבעלות הגוי, וכן עיין בשו"ת מנחת יצחק ח' שנשאל בכעין זה ורק מטעם ניזיל בתר הרוב התיר תוצרת שבאה ממקום שיש ספק על בעלותו של הנכרי, והמציאות מורה שיש רמאויות של הנכרים, ויש מהם שמביאים לשוק תוצרת יהודית (ופעמים אף ערלה) הנמכרים ע"י כפירות נכרים וקשה הדבר לבירור ופעמים שכרוך בסכנת נפשות והדברים ידועים.

ומלבד זאת, הרי יש מצווה לקנות ולהחזיק באחינו היהודים, וכ"ש שלא להעדיף נכרי על ישראל, וראה באגרתו של מרן הרב קוק זצ"ל המודפס היום.

וועדת השמיטה שליד הרבנות הראשית

מב. הצעות לפתרון בעיית החיטה שגדלה בארץ בשנת השמיטה (תשמ"ז)

הרבנות הראשית לישראל

הודעת הנהרה

בענין שאלת השימוש בחיטים הגדלים באדמות שנמכרו עפ"י היתר המכירה, הרינו להזהיר כדלהלן:

משרד המסחר והתעשייה פנה אל הרבנות הראשית בשאלה האם מותר להשתמש בחיטה הגדלה בארץ בקרקעות הנמכרים עפ"י היתר מכירה. הרבנות הראשית ענתה כי עפ"י ההלכה החיטה מותרת היות ותוקפה של היתר המכירה בעינה עומדת. כפי שפסקו גדולי ארץ-ישראל ואף לאחר הקמת המדינה נפסק כך ע"י גדול פוסקי הדור הגאון הרב פראנק זצ"ל וע"י מועצת הרבנות הראשית והרבנים הראשיים מאז ועד היום. אין בהם איסור ספיחין ואינם חייבים בביעור כפי שפסקה הרבנות הראשית, אולם היות וקיימים יהודים המקפידים על עצמם שלא להשתמש בשנת השמיטה בשדות של היתר המכירה מהדין לאפשר לאלו שינהגו כמונהגם ולהסדיר טחנות ומאפיות שישפיקו את צרכיהם. הרבנים הראשיים נפגשו עם רבני ערים בענין וסוכם לנהוג בשמיטה זו כפי שנהגו בשמיטה הקודמת שבערים מסוימות יהיו טחנות ומאפיות שישפיקו רק בחיטת יבוא.

משרד המסחר והתעשייה ביקש מהרבנות הראשית לסייע לו במציאת הסדר, ובמו"מ הובאו כמה הצעות ואלו תמציתם:

- א. הטחנות והמאפיות שקיבלו בשמיטה הקודמת 100% חיטת יבוא יקבלו כך גם השנה.
- ב. טחנות ומאפיות אחרות המבקשות לקבל כו"ל ידונו בזה עם הנהלת המשרד.
- ג. הקמח ללחם בכל המאפיות יהיה מקמח יבוא לספק לכל אחד לאכול כפי מנהגו.
- ד. שאר הטחנות יקבלו לפחות 70% קמח יבוא ו 30% תוצרת הארץ למי שירצה בכך.

באם משרד המסחר לא יוכל להסדיר כאמור לעיל תחולק החיטה לכולם $\frac{2}{3}$ מיבוא ו $\frac{1}{3}$ מקמח מקומי למי שירצה בכך. הטחנות יסתדרו בינם לבין עצמם, לסידור האספקה למאפיות הדורשות קמח רק מיבוא. כל זה בנוסף לנאמר בסעיף ג' שקמח ללחם יהיה מקמח יבוא בכל המאפיות.

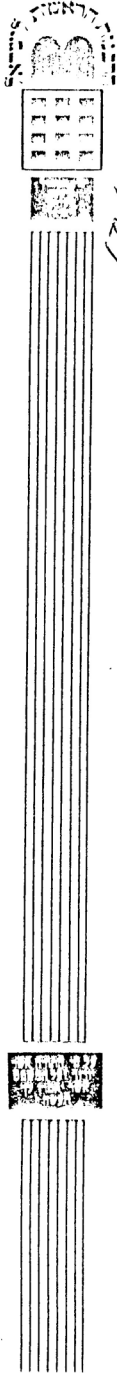
המלצות אלו הועברו אל המעוניינים והאחראים על הנושא במשרד המסחר המטפל בענין.

ההודעה הזו הובאה לפני רבני העדה החרדית והם הודיעו שזה מספק אותם.

מזכירות הרבנות הראשית לישראל

מג. קניית סחורה בשוק כאשר לא ידוע אם בעלה מכר את קרקעותיו

הרבנות הראשית לישראל
הרבנות הראשית לישראל
THE RABBINATE OF ISRAEL

רח' יוסף טייטלבוים 58, תל אביב, ת.ד. 91262, טל. 242112

לכבוד
מר מאיר מנדלסון
צפת

השלום והברכה!

בתשובה למכתבו לכבוד הרב הראשי לישראל הרינו להודיעו
כי אכן רוב אדמות המדינה נמכרו לנוכרי לקראת שנת השמיטה
לכן גם כשאיך ידיעה ברורה אם הסחורה בשוק היא מאותם מקומות
שנמכרו, הסחורה מותרת. אמנם מן הראוי שהרבנות המקומית
תפקח שלא תכנס סחורה ממקומות שאינם ברשימה המרכזית של
הרבנות הראשית לישראל.

בכבוד רב,

הרב יחזקאל דאום
מרכז ועדת שמיטה שע"י הרה"ר

מד. נוסח שטר פרזבול לפי מנהג הספרדים (תשמ"ז)

הרבנות הראשית לישראל
THE GREAT RABBINATE OF ISRAEL

ב"ה ירושלים הישנה ת"ז
ס"ו אלול תשמ"ז Jerusalem

שטר פרזבול
לשנת השמיטה התשמ"ז

(נוסח הפרזבול שנכתב ע"י הגאון מוהר"ר רפאל יוסף חזן בעל החקרי לב)

בפנינו עדים החתומים מטה בא לפנינו _____ ואמר לנו
קנו ממני קנין גמור ושלם במדל"ב (במנא זכשר למיקני ביה) איך אני
מזכה על ידכם קרקע כל שהוא מן הקרקע שיש לי לכל אוד מבעלי חובות
שחייבים לי שאין להם קרקע, לכתוב עליו פרזבול, וקנינו קנין גו"ש
(גמור ושלם) במדל"ב מיד הנז"ל. וכן אמר לנו עליו סהדי שאני מוסר
כל חוב שיש לי לב"ד הגדול אשר בירושלית עיה"ק ת"ר.

הרה"ג אברהם שפירא שליט"א - הרה"ר לישראל ונשיא ביה"ד הגדול
הרה"ג מרדכי אליהו שליט"א - הראש"ל הרה"ר לישראל ונשיא מועצת
הרה"ר לישראל
הרה"ג יוסף קאפח שליט"א - וכה"ר ביה"ד הגדול וכה"ר מועצת הרה"ר
לישראל

שאגבנו כל זמן שארצה

ועל דבר אמת וחמנו שמתינו פה _____

אלול שנת השמיטה התשמ"ז ליצירה, והכל שריר
ובריר וקיים.

עד _____

עד _____

רח' המלך ג'ורג' 58 ירושלים טל. 91262, פקס 247112, ח.ד. 2571 חתום 58 King George st. Jerusalem

נוסח שטר פרזבול לפי מנהג האשכנזים, נדפס לעיל - מסמך כז.

ארכיון הרבנות הראשית

מו. כתב מינוי לבעל ירקות ופירות לטפל בהם כשליח בית דין (תשנ"ג)

הרבנות הראשית לישראל
THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

מחלקת הכשרות הארצית

ב"ה. אירר תשנ"ג
219ג

טופס כתב מינוי

ב"ה.....

אנחנו הח"מ בי"ד שבמקום ..... מאשרים בזה שבא לפנינו
ה'..... ואמר לנו שזרע ירקות לפני שביעית ונבטו
לפני ר"ה. וכן יש בו איכנות נושאי פרי. הודענו לו שהפירות
קדושים בקדושת שביעית והם הפקר עפ"י דיני שמיטה.
אף הוא הכריז שהוא מפקירם כדיו ואינו רואה עצמו בעלים עליהם.
אכן מאחר שירקות אלה וכן פירות האילנו עוד לא הבשילו. והם דורשים
עוד טיפול בכדי שיניבו. דהיינו עידור ניכוש השקאה וכיו"ב
ממכאנות המותרות לצורך קיום הפרי, ראינו לתועלת הרבים שיהי' מי
שיטפל בזה כדי שלא יתקלקל הפרי ועל כן מנינו את.....
להיות כשליח הרבים. לתת לירקות ולאיכנות כל הטיפול הנצרך. לרבות
קטיף הפרי והטיפול במסירתו לציבור הצרכנים, וההוצאות של שכר
עבודתו ושל הפועלים שישכר לשם כך. וכן התשלום עבור השימוש
במכשירי עבודה וחמרי ריסוס וכל כיו"ב הנצרכים לפני וכן הוצאות
עיבוד הפרי במפעל יקבל מכל אלה שישמשו בתוצרת. תשלום ההוצאות
יקבע ע"פ הנחיות בית הדין לענין שמיטה כאן.

נאום _____

נאום _____

נאום _____

היכל שלמה, ת.ד. 7525, ירושלים 91074
Hechal Shlomo, P.O.B. 7525, Jerusalem 91074
טל. 02-240585 Tel. פקס. 02-250101 Fax.

טופס זה נכתב על פי שטר אוצר בית דין של רבנות ירושלים תשי"ט, שכתב רבה של העיר
וחבר מועצת הרבנות הראשית, הרב צבי פסח פראנק.
ארכיון הרבנות הראשית

מז. הנחיות ראשונות לקראת שנת השמיטה תשנ"ד

הרבנות הראשית לישראל
THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

יורו מטעם
ליצחק
ותורוד לישראל

כ"ו סיון תשנ"ג
22.6.93

ב"ה,

חקלאי ארץ ישראל

השלום והברכה,

קרבה שנת השבע!

שנת שבתון יהיה לארץ שנה שבה החקלאות מושבתת, התוצרת מופקרת ומתחלקת בשווה לכל מגזרי האוכלוסיה. "ואכלו אביוני עמך ושבעו".

שנת תשנ"ד הבאה עלינו לטובה היא שנת השמיטה עפ"י מנהג ארץ ישראל. השבתון בא לבטא את ייחודה של ארצנו, שאינה סתם פיסת קרקע, אלא אדמת קודש, המתחייבת במצוות רבות שגולת הכותרת שלהן היא השמיטה.

כל מי שיכול לקיים את המצוה הגדולה הזאת בשלמותה יבורך, והרי הוא בכלל "גבורי כח עושי דברו" (בדבר הנחיות יישום עקרונות ההלכה בחקלאות המודרנית יש לפנות לרבנות הראשית לישראל).

היתר המכירה: מאחר וההתישבות עודנה צעירה יחסית, וברובה, היא שוכנת באיזורי הספר, חלקה איננה מבוססת דיה, ובתוכה חלק הנתון במשבר, היצוא משמש מרכיב גדול ביצור ולא ניתן כרגע להפסיקו לשנה, וכן לא בשל עדיין הרקע הרוחני וההערכות הכלכלית לשמירת השמיטה בשלמותה, החליטה הרבנות הראשית לישראל להמשיך ולהסתמך גם בשמיטה זו על הוראתם של גדולי הפוסקים בדורות שעברו שניתן להתיר חלק מהמלאכות והאיסורים של השמיטה, בשעת הדחק, ע"י מכירת הקרקעות לנוכחים.

היתר זה אינו כללי, כל חקלאי חייב לשקול באופן אישי את הצורך להסתמך עליו ולהשתמש בו באופן מבוקר רק במקום הכרחי.

רצוי לרשום חלק מהשדות ללא מכירה, זכר לשביעית.

ההרשאה: חקלאי שנאלץ להשתמש בהיתר המכירה יחתום אישית על ההרשאה הרצ"ב בה הוא ממנה את הרבנים הראשיים לישראל כמיופי כוחו למכור בשמו את שדותיו לנוכחים עפ"י תנאיהם ושיקוליהם.

את ההרשאה החתומה יש לשלוח מיידית לוועדת השמיטה ברבנות הראשית לישראל המלך ג'ורג' 58, ירושלים.

כל החותם על הרשאה יקבל אישור מטעם הרבנות הראשית אשר יאפשר לו לשווק ותוצרתו בהכשר.

תוקף ההיתר: המכירה מועילה בעיקר להפקיע את הקדושה מהפירות וניתן לשווקם כרגיל. כמו"כ היא מתירה את הטיפול הנחוץ לצורך הגידולים ואת איסור הספיחין.

על מי החתום אסור
חידוד ועל דמסטט
אסור אמיון לך
העשה

יו"ר מוסד
ליקב
ותורה לישראל

על פי התורה אשר
היון ועל המוסד
אשר אמרו לך
תנשה

הרבנות הראשית לישראל THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

אין ההיתר מועיל למלאכות האסורות מהתורה, שהעיקריות שבהן:
חרישה, זריעה (וכן נטיעה) וזמירה (בעיקר בגפן).

מלאכות אלו יש לעשות ע"י נוכרים, (באשר לאפשרויות אחרות, ולהנחיות
מפורטות וכן באשר לקצירה ובצירה יש לפנות לרה"ר).

יתר הטיפולים הנחוצים לגידול התקין מותרים גם בישראל.

נטיעות חדשות בשנת תשנ"ד תיאסרנה לחלוטין!

נטיעות תשנ"ג: נטיעת עצי פרי חשופי שורש או בגושים מותרת
עד ערב ר"ה (19/9/93 למנינם).

הרכבת עצי פרי מותרת עד ערב ר"ה (כנ"ל).

למי שאינם סומכים על היתר המכירה ההנחיות שונות.

מצעים מנותקים: הרבנות הראשית ממליצה לחקלאים להעדיף גידול במצעים
מנותקים בחממות, בשנה זו.

אוצר בי"ד: במטעים (וכן בחלק מהירקות שנזרעו בשישית) יש אפשרות לחלק את
התוצרת דרך אוצר בי"ד של הרבנות הראשית.

ה ד ר כ ה: תדריכים בכתב והנחיות בע"פ יינתנו לכל סוגי הגידולים
וגינות הנוי ע"י ועדת השמיטה, נא לפנות לרבנות הראשית לישראל רח' המלך
ג'ורג' 58, ירושלים.

ובזכות שמירת השמיטה ה' ישפום לנו שלום ויקויים בנו הכתוב "וישבתם לבטח
בארצכם."

בברכת התורה והארץ,

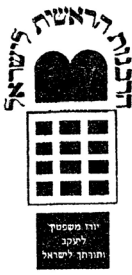
הראשון לציין
הרב הראשי לישראל
הרב אליהו בקשי דורון שליט"א

הרב הראשי לישראל
הרב ישראל מאיר לאו שליט"א

הרב יעקב אריאל
יו"ר ועדת השמיטה
הרבנות הראשית לישראל

מח. הנחיות למפעלים לקראת שנת השמיטה (תשנ"ד)

הרבנות הראשית לישראל THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

ב"ה, תמוז תשנ"ג
3050

לכבוד
הנהלת המפעל

שלום רב,

הנדון: קרבה שנת השבע

שנת תשנ"ד תהא שנת שמיטה. הננו מבקשים מאתכם להערך בהתאם
ובהקדם לקראת שנה זו הסיווג ברגוי מצותיה ודיניה.

בימים אלו מוציאה ועדת השמיטה שליד הרה"ר הראשית למכירת
קרעות לנכרים לנוקקים להיתר המכירה.

הננו מבקשים לוודא שחקלאים המספקים לכם תוצרת ביצעו את
המכירה וקבלו אשור לכך מאת הרה"ר.

חקלאים שלא ימכרו את קרקעותיהם, יגרמו לכך שהירקות יאסרו
באכילה והפירות יהיו קדושים בקדושת שביעית ועל כן יהיה
אסור לסחור בהם ולהפסידם.

בענין פרטים נוספים יש לפנות לרב המשגיח, או לפנות לוועדת
השמיטה, הרבנות הראשית:

הרבנות הראשית לישראל-היכל שלמה
ועדת השמיטה

המלך ג'ורג' 58

ירושלים. ת.ד. 7525

טל. 02-247586 / פקס' 02-250101.

בברכת התורה והארץ
הרב יהודה הלוי עמיחי
ועדת השמיטה

58 King George st. Jerusalem P.O.B. 7525

טל. 247112 tel.

רח' המלך ג'ורג' 58 ירושלים 94262 ת.ד. 7525

ארכיון הרבנות הראשית

מנו. טופס הרשאה וח פירוט חקוח ההרבה ומוג הנידול (חשם"א)

הרבנות הראשית לישראל
THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

בס"ד

מדינת ישראל

**טופס ההרשאה
למכירת הקרקע לשביעית התשס"א**

אנחנו הח"מ, הננו נותנים בזה כח והרשאה גמורה להרבנים הגאונים נשיאי הרבנות הראשית לישראל, מרן הרב ישראל מאיר לאו שליט"א, ומרן הראש"ל הרב אליהו בקשי דורון שליט"א, וכל מי שיצרפו עמם, ובאי כחם למכור במכירה גמורה וחלוטה בכל יפוי כחם, את כל הקרקעות והצמחים, והנטיעות והאילנות, וכל מיני עצים שיש לנו בארצנו הקדושה, ארץ ישראל, בין בערים ובין בכפרים בין במושבות, בין בחוות, בקיבוצים ובקבוצות בין בתאגידים ובין בחכירה, ובין אלה שהם בקרקע ובין אלה שהם בעצמים מכל המינים, בין נקובים בין שאינם נקובים והקרקעות שהם עומדים עליהם, ויונקים מהם (חוץ מחלקת אדמה _____ שלא נכללה בהרשאה זו והשארתי לקיום שביעית).

והנה אנחנו נותנים רשות וכח - הרשאה גמורה בזה להרבנים הגאונים הנ"ל, ולכל באי כחם, שבין כולם יחד בין כל אחד מהם, יכולים הם למכור את קרקעותינו ונטיעותינו הנ"ל, בין מכירה זמנית בין מכירה עולמית, מכירה שלמה או חלקית וכן גם את הפירות לבד וגם להשכיר מיום דלמטה, עד הזמן שיקציבו ותהיה המכירה שימכרו הרבנים המורשים הנ"ל ובאי כחם וההשכרה חלוטה וגמורה כפי מה שיקציבו ולא שייצרו לנו שום זכות ויפוי כח בכל הקרקעות והצמחים והנטיעות וכל מיני עצים נטועים וכל העצמים הנ"ל השייכים לנו בדרך שכירות או בדרך שעבוד - הננו נותנים בזה כח והרשאה גמורה, כדין תורתנו הקדושה, בכל אופן היותר מועיל, שיהיה בידי הרבנים המורשים הנ"ל ובאי כחם, כח ורשות למכור ולשעבד ולהשכיר את כל הנ"ל, כל מיני מכירה והשכרה בנכס. בכל אופן היותר מועיל בין בדיני ישראל בין בדיני המלכות ובכל צדדי יפוי - כח שבעולם, ולא נוכל לערער על מעשיהם כלל וכלל ולא נוכל לומר להם: לתקוני שדרנוכם ולא לעוותי, ויש להם רשות למכור, ולמסור ולהחכיר את כל הקרקעות הנ"ל וכל הצמחים והנטיעות והאילנות וכל מיני עצים, תבואות וירקות, וזרעים שעליהם וכל עצים הנ"ל וקרקעותיהם הנ"ל מיום דלמטה עד זמן שיקציבו באיזה סכום שישעבד בעיניהם בין בכסף מזומן, בין בשטרות בין בחקפה, ובכל צד שבעולם שימצאו ישר בעיניהם וכל מעשיהם שיעשו הננו מאשרים ומקיימים מעכשיו כל מיני יפוי - כח ובכל תוקף, והננו מקבלים על עצמנו לאשר ולקיים את כל מעשיהם של המורשים הנ"ל בכח שטר הרשאה זה שימסר לידם ממנו הח"מ ובנקן אגב סודר בבית דין חשוב, דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרא.

ובפירוש הותנה, שאם ימצא איזה דבר מכל מה שמסרנו והרשינו עליהם את הרבנים המורשים הנ"ל, שאין מסירתנו והרשאתנו מועלת ע"י, מפני איזה טעם שיהיה בין מצד דין - תורה בין מצד דין הממשלה לא יגרום ביטול פרט זה שום גרעון וקלישות כח בכל יתר הענינים, שאנחנו יכולים למסור ולהרשות עליהם, ולא יגרע כח הרשאה כזו, וכח פעולת המורשים בכל מה שעשו בקרקעות וכל מה שעליהם כנ"ל, הנמסרים להם מידינו בכח שטר הרשאה ושליחות זה.

והננו מקבלים עלינו את כל מיני התנאים שיתנו המורשים הנ"ל, עם הקונים והשוכרים, אשר יבחרו להם כפי ראות עיניהם והננו נותנים כח ורשות להרבנים המורשים הנ"ל להעתיק את שטר הרשאה זה בכל השפות שירצו ולקיים ולאשר אותם בכל האופנים שירצו, ואין לנו כל רשות לערער על מעשיהם ולהחליש את פעולתם בשום צד ואופן שבעולם.

שם פרטי: _____ משפחה: _____ רח: _____ מט: _____

ד.ג. : _____ מט' מגדל: _____

ישוב: _____ טל': _____ פלאפון: _____ ת.ד. : _____

וראיה ואות אמת על אישור כל הדברים הנ"ל בעה"י הן ע"י עצמנו, או ע"י שליחנו או ע"י שליחי שליחנו אפילו עד מאה שליחים ובאי כחם, בין בחתימת ידיו בין במס"ק, בין ע"י המורשים וממונים מאתנו לנהל את עניני הקרקעות והצמחים הנ"ל שלנו, בין ע"י שליחיהם אפילו עד מאה שליחים ובאי כחם בין בכתב ידם בין במסירת קולמוס.

יום (עברי): _____ לחדש: _____ שנת תש"ס ערב שביעית לפי המנין המקובל ע"פ הרמב"ם והגאונים ומנהג קדמונים באה"ק פה _____ והכל שריר ובריר וקיים.

תאריך לועזי:

ת.ז. _____ (חובה)

נאם (חותימה): _____

בית יחב, ירמיהו 80, ירושלים, ת.ד, 36016 מיקוד 91360, טל: 02-5313130/2 פקס: 025378310
Beit Yahav, 80 Yirmiyahu St., Jerusalem P.O.B. 36016 Tel. 02-5313130/2 Fax 02-5378310

חובה למלא פרטי החלקות מעבר לדף זה

המשך פרטים למילוי

מס' גוש	מס' חלקה	סוג גידול	מיקום הקרקע

*במידה וישנה חלקה מושמטת נא לציין אותה: _____

נא לציין שם חברת השיווק שעמה הינך עובד: _____

האם הינך מגדל במצע מנותק? כן לא.

לשימוש משרדי

מספר טופס:	<input type="text"/>
תאריך הקלדה:	<input type="text"/>
שם קלדנית:	<input type="text"/>

נ. יפוי כוח מאסיפת החברים לחתום על טופס ההרשאה (תש"ס)

הרבנות הראשית לישראל
The Chief Rabbinate of Israel

מחלקת שמיטה התשס"א

ט' אייר תש"ס

בס"ד

14 מאי 2000

טפסים 002

**טופס יפוי כח לחתימה על הרשאה למכירת קרקע
לשנת השביעית**

אני/אנו הח"מ מאשר/ים בזה שמר/גבי _____ קיבל/ה
יפוי כח מאסיפת החברים בקיבוץ/במושב השיתופי _____
שהיתה בתאריך _____ למכור את קרקעות הקיבוץ/המושב השיתופי לנוכרי
לצורך שנת השמיטה תשס"א באמצעות הרבנות הראשית.

בא על החתום מזכיר האסיפה :

שם _____ מ. זהות _____ חתימה _____
שם _____ מ. זהות _____ חתימה _____

נא. הנחיות למפעלי תעשייה לקראת שנת השמיטה תשס"א

הרבנות הראשית לישראל
THE CHIEF RABBINATE OF ISRAEL

אגף הכשרות הארצי

י"ג אלול, תש"ס
13/09/2000
עדכון מספר : 0079

בס"ד

נהלי כשרות לקליטת גידולי קרקע בשנת השמיטה עבור מפעלי תעשייה

החל מאי תשרי התשס"א (30.9.00) אין לקלוט ירקות אלא באחת מהדרכים הבאות וע"פ סדר העדיפות הבא:

- א. מצע מנותק בחממה - בצירוף אישור רבנות מוסמכת המתאים לתעודת המשלוח בפרטים הבאים סוג הגידול, שם המגדל, תאריכים וכד'.
- ב. גידולים שגודלו בדרך זו אין בהם קדושת שביעית והפרשת תרומת תבוצע מספק ללא ברכה, יש להוסיף ע"ג כיתוב המוצר "ללא חשש שביעית מגידולי מצע מנותק".
- ב. אוצר בית דין - אך ורק במקרים שבהם ניתן לודא שלא יהיה פחת שעשוי להורק ושלא יהיה הפסד פירות שביעית.
- יש לדרוש תעודת כשרות מתאימה לתעודת המשלוח ולציין ע"ג כיתוב המוצר "ללא חשש שביעית" - אוצר בית דין - יש לנהוג במוצר בקדושת שביעית".
- ב. גידולים מסוג זה אין צורך להפריש תומים ומומלץ לדרוש גם היתר מכירה על השטח.
- ג. יבול שישית - יש לודא שאכן מדובר ביבול שישית באמצעות אישור מרבנות מוסמכת בגידולים אלו אין קדושת שביעית, והפרשת תומים תעשה בברכה.
- בכיתוב המוצר יצויין "ללא חשש שביעית גידולי שישית".
- ד. גידולי אזורים שאינם קדושים בקדושת שביעית - יש לודא התאמה בין הסחורה המתקבלת לאישור הרבנות המאשר את הסחורה ויש לדרוש גם היתר מכירה על השטח.
- מוצרים מוגמרים יסומנו בכיתוב "ללא חשש שביעית מגידולי אזורים ללא קדושת שביעית".
- ה. יבול נוכרים חו"ל - יש לודא התאמה בין הסחורה לרשימות היבוא והתאמה לתעודת משלוח יש לציין על גבי המותג "ללא חשש שביעית יבול נוכרים מחו"ל".
- בגידולים אלו אין קדושת שביעית ואין צורך להפריש תומים.
- ו. היתר מכירה - יש לודא התאמה בין היתר המכירה לבין תעודת המשלוח בפרטים הבאים - סוג הגידול, שם המגדל, תאריך וכד' ולציין ע"ג המוצר "ללא חשש שביעית ע"פ היתר מכירה".
- בגידולים אלו אין קדושת שביעית ומפרישים תרומת ללא ברכה מספק אא"כ גמר המלאכה נעשה ע"י אינו יהודי.
- ז. יבול נוכרים בארץ ישראל - יתקבל בעדיפות אחרונה, יש לודא שאכן גודל בשטחי נוכרים באישור על בעלות קרקע והתאמה לתעודת משלוח.

יש לציין על גבי המותג "יבול נוכרים מא"י".

בגידולים אלו אין קדושת שביעית ואין צורך להפריש תומים.

לגבי פירות יש להקפיד על כל הנ"ל בכפוף לתאריכים בטבלה הרצ"ב.
עד לתאריכים המצויינים ניתן לקלוט סחורה כרגיל.

ארכיון הרבנות הראשית

נב. הנחיות לצרכן ולחקלאי לקראת שנת השמיטה תשס"א

הרבנות הראשית לישראל
The Chief Rabbinate of Israel

בס"ד
מחלקת שמיטה התשס"א

צרכנות פירות וירקות בשנת השמיטה

בשנת השמיטה זוכים אנו להיפגש עם קדושת היבול של ארץ ישראל. כשם שהשבת שהיא זכר לבריאת העולם ע"י הבורא בששת ימי המעשה מהווה יום קדושה, מנוחה והתחדשות לאדם הפרטי כך מהות השמיטה היא שנת מנוחה, קדושה והתחדשות לאדמה והאומה. איסור עבודת האדמה בשמיטה מצריכה התייחסות שונה משל שנה רגילה מכיוון שעל היבול שגדל בשנת השמיטה חלה קדושת שביעית (איסור עורלה חל ברגיל).

על כן:

- א. אסור הוא בסחורה.
- ב. אסור הוא בהפסד ובאכילה שלא כדרך הרגילה.
- ג. אסור הוא בבזיון והפסד בפרי ובשאריותיו.
- ד. יש לאכול הפירות בעונתם ולא להשאירם לאחר זמן הביעור.

לכל תוצרת חקלאית בשנה זו, יש צורך באישור כשרות מיוחד. הרבנות הראשית נערכת לקראת שנת השמיטה במספר דרכים בכדי לספק את דרישת הצרכנים לתוצרת חקלאית ע"י:

- א. ירקות במצע מנותק – אין קדושת שביעית, הפרשת תרומות ומעשרות מספק ללא ברכה.
- ב. אוצר בית דין בפירות ובחלק מהירקות – יש קדושת שביעית, אין הפרשת תרומות ומעשרות.
- ג. יבול שיטת – אין קדושת שביעית, הפרשת תרומות ומעשרות בברכה.
- ד. היתר המכירה – אין קדושת שביעית (יש מחמירים שנוהגים קדושה ביבול), הפרשת תרומות ומעשרות ללא ברכה מספק.
- ה. יבול נוכרים/חוו"ל (כל הגידול על ידי גוי כולל גמר מלאכה) – אין קדושת שביעית, אין הפרשת תרומות ומעשרות.

הכנת גו הנוי לקראת השמיטה

עומדים אנו בפתחה של שנת השמיטה (תשס"א) – שנה שהתורה נתנה לנו לשביתת האדם והקרקע. היות והיתר מכירת הקרקעות לגוי ניתן רק כהוראת שעה, אין להשתמש בו בגינות הנוי. ולכן יש להערך כראוי מבעוד מועד, בשנה זו השנה השישית, שנת תש"ס על מנת שנוכל להנות מגן הנוי בשנת השמיטה ולאחריה.

המלאכות האסורות בשביעית הן: חרישה, זריעה, זמירה, קצירה וביצירה. גם שתילה, נטיעה והשקיית הנבטה כלולות, לדעת רבים באיסור זריעה. בנוסף לזאת, אסור המסחר בפירות שביעית. שאר המלאכות מותרות, כאשר עשייתן נועדה למנוע נזק ניכר לצמח. לפיכך, תעשינה בגנים, בשנת השמיטה, רק הפעולות ההכרחיות לשמירת קיומם וצורתם הכללית. בבתים משותפים יש לשכנע את שאר הדיירים, כי ניתן לקיים את גינת הנוי המשותפת ברמה נאותה בשמיטה עפ"י ההלכה.

הנחיות מעשיות לביצוע עבודות לפני שנת השמיטה ובשנת השמיטה

שתילת צמחים

- עצי מרי חשופי שורש מותר לנטוע עד ט"ו באב תש"ס לפני השקיעה.
- עצי פרי מושרשים בגוש בעציץ נקוב קודם ט"ו באב ועמדו על הקרקע לפני חודש אלול נחשבים כמחוברים לקרקע לכן כאשר יש צורך אפשר לנטוע אותם עד ערב ראש השנה, ובעציץ לא נקוב יש לנטוע אותם עד כ"ט באב.
- עצי סרק חשופי שורש מותר לנטוע עד ט"ו באלול.
- עצי סרק המושרשים בגוש ואין חשש להתפוררות הגוש בשעת השתילה מותר לנטוע עד ראש השנה.
- צמחי מאכל וריח (עשבוניים): צריכים להיקלט לפני ראש השנה, לרוב הצמחים מספיקים שלושה ימים. אם השתרשו בשביעית יש בהם איסור ספיחין וצריך לעוקרם.

בית יהב, ירמיהו 80, ירושלים, ת.ד. 36016 מיקוד 91360, טל': 025313130/2 פקסי 025378310
Beit Yahav, 80 Yirmiyahu St. Jerusalem P.O.B. 36016 Tel. 02-5313130/2 Fax 02-5378310

הרבנות הראשית לישראל
The Chief Rabbinate of Israel

בס"ד
מחלקת שמיטה התשס"א

- מדשאות: עד שלושה חודשים לפני ראש השנה בכדי שהדשא יספיק לכסות את כל השטח, מרבדי דשא מותר להניח עד לראש השנה.
- כל הצמחים האחרים כגון: עצים, שיחים, מרחים, ורדים, וכו' – כדאי להקדים שתילתם, כדי שיצמחו ויבגרו ככל האפשר בשנה השישית.
- במקום מרחים עונתיים יש לשתול לפני השמיטה מרחים רב שנתיים, זרעים, בצלים ופקעות (גאופיטים) שיקלטו לפני ראש השנה ויפרחו בשנת השמיטה.

גיזום

גיזום הגורם לגידול אסור בשביעית, גם קטיף מרחים שיגרום לפריחה נוספת אסור. לפיכך, מומלץ לגזום בשנה השישית באופן מלא את כל הצמחים הזקוקים לגיזום. בוורדים יש לבצע גיזום נמוך (קטיף יורד). גיזום בשמיטה שנועד לנוי בגדר חיה מלאה מותר וכן גיזום שמטרתו מניעת נזק לעץ מותר.

דישון

יש לדישן במיני קומפוסט או בדשנים איטיים תמס לפני השמיטה את העצים, השיחים, המדשאות, הוורדים, הפרחים וצמחי הכיסוי העשבוניים. ניתן להשלים את מנות הדישן החסרות בשמיטה ע"י בדיקות קרקע ועלים. אם בכל זאת צריך לדישן בשמיטה יש לעשות זאת באמצעות מערכת השקיה ממוחשבת.

השקיה

יש להקטין את תדירות ההשקיה לצורך קיום ושמירת המצב הקיים ולכן רצוי להשתמש במערכת השקיה ממוחשבת.

עשבים

יש להקפיד על ניקיון הגינה מעשבים לפני שנת השמיטה, מומלץ להשתמש בריסוס מונע נביטה. בשמיטה כאשר יש נזק לצמחיה או חשש לנחשים מותר לנכש ועדיף בריסוס או דרך מערכת ההשקיה.

טיפול במדשאות

יש לבצע בשנה השישית את כל המלאכות, אשר ניתן להימנע מביצוען בשביעית כגון: דילול דשא, איורור, דישון וכו'. בשמיטה זנים רגישים יש לכסח כרגיל ובזנים עמידים יש להאריך את ההפסקות בין הכיסוחים. בדשא צעיר כאשר הכיסוח גורם להצמחה ולהתפשטות הדשא אסור לכסח, אלא אם כן יגרם נזק ארוך טווח.

דילול

בעצי פרי מותר לדלל את הפרחים בשמיטה בכדי למנוע שירת ענפים מכובד הפרי או כאשר עלול להגרם נזק ארוך טווח.

עציצים

עציצים בבית המונחים על משטח שלא חדיר לשורשים כגון: אריחי ריצוף ומעליהם גג מותר לבצע בהם את כל הטיפולים הרגילים ואין בהן איסור ספיחין אין להעביר עציץ מהבית: לחצר, סככה לא מרוצפת ואדן חלון. בכדי להעביר עציץ מבית לבית טוב לעטוף אותו בשקית פלסטיק. מותר לשים מרחים במים אפילו עשויים הניצנים להפתח.

להדרכה ניתן לפנות: לרבנות המקומית,

למחלקת השמיטה ברבנות הראשית טל': 02-5313130/2,

למכון התורה והארץ טל': 07-6847325 ולמכון המצוות התלויות בארץ טל': 08-9214829

בברכה,

חג גי' תש"א

הרב חגי פינחס בר-גורא
מנהל מחלקת שמיטה

בית יהב, ירמיהו 80, ירושלים, ת.ד. 36016 מיקוד 91360, טל': 025313130/2 פקס: 025378310
Beit Yehav, 80 Yirmiyahu St. Jerusalem P.O.B. 36016 Tel. 02-5313130/2 Fax 02-5378310

נג. הנחיות לגבי שמיטת כספים וכתובת פרזבול (תשס"ח)

הרבנות הראשית לישראל
The Chief Rabbinate of Israel

בי"ה

שמיטת כספים ופרזבול

- א. שמיטה כספים נוהגת בזמן הזה מדרבנן.
- ב. השמיטה מפקיעה את כל החובות שזמן פרעונם יחול לכל המאוחר עד ערב ראש השנה של השנה השמינית. לעומת זאת, חובות שמועד פרעונם יגיע לאחר מכן – אין השביעית משמטת אותם.
- ג. החובות הנשמטים כיום הם: הלואה בכסף או בשוה כסף, קניה בהקפה (עם רישום), חשבון בנק, שיק ושכר שכיר. גם מנהלי חברות ובנקים צריכים לסדר פרזבול.
- ד. הלל הנשיא תיקן פרזבול. משמעותו: הודאה של המלוה שהוא מוסר את חובותיו לבית הדין, וגובה את חובותיו לאחר השמיטה מכוחם. תקנה זו נועדה כדי שלא ימנעו העם מלהלוות ויעברו על איסור "הישמר לך פן יהיה על לבבך וכו'".
- ה. אפשר לכתוב את הפרזבול עד סוף השנה השביעית. יש המחמירים לכתוב פרזבול גם לפני תחילת שנת השמיטה לפי הרא"ש והטור הסוברים שהאיסור לנוגש מתחיל בתחילת שביעית ויש לשמור את הפרזבול עד לסוף שנת השביעית שעיקר ההשמיטה היא בסוף השנה.
בפרזבול הנכתב בשישית כותבים: "הן קרבה שנת השביעית" במקום: "הן שנה זו היא שנת השביעית".
- ו. יש מהדרין לפרט את שמות החייבים.
- ז. הלואה שניתנה לאחר כתיבת הפרזבול ומועד הפירעון שלה חל לפני ראש השנה – נשמטת כי פרזבול המוקדם להלואה פסול. יש מהדרין להלוות כסף אחר כתיבת הפרזבול ולקבוע את זמן פירעונו לפני כ"ט אלול כדי שישמט, ובכך לקיים את מצוות שמיטת כספים. דרך אחרת היא לציין במפורש חוב אחד שהפרזבול לא יחול עליו.
- ח. בזמן הזה אין צריך "בית דין חשוב" וכותבים פרזבול בכל בית דין של שלושה תלמידי חכמים שהם חותמים עליו (ספר השמיטה). כנוסה הבא המובא בספר התרומות:

פרזבול הנכתב בשישית

במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא ובה לפנינו _____ (פב"פ) ואמר לנו: "הן קרבה שנת השביעית ויש לי חובות בשטר ובע"פ, על איזה אנשים, והרי אני מוסר לפניכם פרזבול ויהבת לכון במתנה בקנין ד' אמות קרקע מארעא דאית לי ועל גביהון ארשית יתכון למגבי כל חובות דאית לי על אינשי, ומעתה תיהו לי דיינא ותגבוהו ותקבלוהו לי ואם לא תגבוהו אתם מעתה כיון שמסרת לי לכם פרזבול זה הרי אני גובה כל חוב שיש לי עד היום אצל כל אדם כל זמן שארצה".
ואנחנו בית דין שמענו דבריו ויפנו כחו דלא תשמט ליה ויגבה כל חובותיו על ידי פרזבול זה כתקנם הלל וחז"ל
ובאנו על החתום יום _____ לחודש _____ שנת _____ פה עיר הקודש _____
הדיין _____ הדיין _____ הדיין _____

פרזבול הנכתב בשביעית

במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא ובה לפנינו _____ (פב"פ) ואמר לנו: "הן שנה זו היא שנת השביעית ויש לי חובות בשטר ובע"פ, על איזה אנשים, והרי אני מוסר לפניכם פרזבול ויהבת לכון במתנה בקנין ד' אמות קרקע מארעא דאית לי ועל גביהון ארשית יתכון למגבי כל חובות דאית לי על אינשי, ומעתה תיהו לי דיינא ותגבוהו ותקבלוהו לי ואם לא תגבוהו אתם מעתה כיון שמסרת לי לכם פרזבול זה הרי אני גובה כל חוב שיש לי עד היום אצל כל אדם כל זמן שארצה".
ואנחנו בית דין שמענו דבריו ויפנו כחו דלא תשמט ליה ויגבה כל חובותיו על ידי פרזבול זה כתקנם הלל וחז"ל
ובאנו על החתום יום _____ לחודש _____ שנת _____ פה עיר הקודש _____
הדיין _____ הדיין _____ הדיין _____

בית יהב, ירמיהו 80, ירושלים, ת.ד. 36016 מיקוד 91360, טל': 025313130 פקסי 025378310
Beit Yahav, 80 Yirmiyahu St. Jerusalem P.O.B. 36016 Tel. 02-5313130 Fax 02-5378310

ארכיון הרבנות הראשית

נספח: שטר מכירה שכתב רבה של יפו, הרב נפתלי הרץ

מבח הוראות פרט שנים ושלשים שעה

ההר"ם רגלי מכר משמיע שלום מבשך טוב משמיע יסופה אומר לגיון מלך אלהיך קול אופך נשאו קול יחדיו ידגנו כי עין בעין יראו בשב"ה ה' אלהי פלמו רגנו יחדו חרבות ירושלים כי נחם ה' עמו גאל ירושלים חשף ה' אלה זרוע קדשו לעיני כל בני הגוים וראו כל ארצי ארץ את יסופה אלקינו .

וכדי שלא ישאר ניר חלק אציג פה גוסח השטר מכירה שנסדר על ידי בשנת תרס"ג לפ"ק:

בפנינו עדים ח"מ בא הארון

ואמר לנו הו עלי עדים כו"ג איך שאמת ולדק שמכרתי מכירה גמורה וחלוטה להארון את כל הגפנים והנטיעות עם העפר שסביבותיהם כשיעור יניקה כפי מחיהם הנמלאים בר"ל פ"ת. עקרון וואר"ח במחיר הזה. כל גפן בעד חצי פראנק. כל אילן שקד בעד פראנק ועשרה סנטיים. כל אילן אראנג' בעד חמשה פראנק. כל אילן זית בעד חמשה פראנק. כל אילן אפרסק בעד פראנק ועשרה סנטיים. כל אילן תות בעד פראנק ועשרה סנטיים. ואלה המה המכפרים הנמלאים במושב ראשון לגיון גפנים מיליון אחד ושלוש מאות ועשרים אלפים (1,320,000). זתיים עשרה אלפים שתי מאות וחמשים (6,600). אראנג'ים עשרה אלפים ושתי מאות וחמשים (10,250). בתחת תקוה נמלא גפנים שבע מאות וחמשה יתשעים אלפים (795,000). שקדים שתי אלפים ושש מאות (2,600). זתיים ששה אלפים וחמש מאות (6,500). אראנג'ים שבעים אלף (70,000). סותים חמשה עשר אלף (15,000). במושב עקרון נמלא שקדים אחד עשר אלף ושש מאות (11,600). זתיים ארבעה עשר אלף ותשע מאות (14,900). אפרסקים שלשה עשר אלף ושתי מאות (13,200). סותים שלשה עשר אלף ושמונה מאות (13,800). במושב ואדי-אל-חנין נמלא גפנים שתי מאות ושש וחמשים אלף ושתי מאות (256,200). אראנג'ים ששה עשר אלף (16,000). כך כל הגפנים שתי מיליון ושלוש מאות ואחת ושבעים אלף ושתי מאות (2,371,200) עולה מחירם מיליון אחד ומאה וחמשה ושמונים אלף ושש מאות פראנק. כך כל השקדים עשרים אלף

זשמונה מאות (20800) עולה מחירם שקים ועשרים אלף ושמונה מאות ושמונים פראנק. כך כל הזיתים אחת ועשרים אלף שש מאות וחמשים (21,650) עולה מחירם מאה ושמונה אלף שתי מאות וחמשים פראנק. כך כל האראנג'ים תשעים ושש אלף שתי מאות וחמשים (96,250) עולה מחירם ארבע מאות ושמונים ואחת אלף שתי מאות וחמשים פראנק. כך כל המצויים עשרים ושמונה אלף ושמונה מאות (28,800) עולה מחירם שלשים ואחת אלף שש מאות ושמונים פראנק. כך כל האפרסקים שלשה עשר אלף ושתי מאות (13200) עולה מחירם ארבעה עשר אלף וחמש מאות ועשרים פראנק. נמלא עולה מקח כל הגפנים והאילנות לסך מיליון ושמונה מאות וארבעה וארבעים אלף ומאה ושמונים פראנק (1,844,180) והמוכר הג"ל קבל מיד הארון . . . בעד הקנין הג"ל לתחילה פרתיון כך עשרים פראנק ועל המותר נתן לו שטר חוב בחתימת ידו לשלם לו לזמן חדש השני התרס"ד. ובפירוש האמנה שמחויב הארון . . . לעקור את כל הנטיעות והאילנות עד משך חדש אחד קודם שנת התרס"ג הבע"ל עם העפר שייעור יניקוהם ולשולסם במקום אחר תוך ארמת הקונה הג"ל ואם לא יעקור אותם הארון הג"ל עד זמן הג"ל אזי הרשות להמוכר הג"ל לעקור אותם על הולאות שקונה הג"ל ואם המוכר הג"ל לא יעקור בזמן הק"ל אזי יחול הקנין על הארון . . . הקונה הג"ל בעד הסך הג"ל את כל הקרקע של הכרמים והאפרסקים הג"ל עם הגפנים והנטיעות מתהום ארעה. עד רום רקיע במכירה גמורה מעכשיו עד ר"ה דשנת תרס"ה הבע"ל ובתוך הזמן הג"ל יהי הכרמים והאפרסקים הגפנים והאילנות מכורים להארון הקונה הג"ל בעד הסך הג"ל במכירה גמורה בלי שום מוחה בעולם כ"ז נעשה בקנאות ובכל אופן המועיל בתיוקן חז"ל ובדרך התגרים וכ"ז נעשה ברעון הטוב בלא שום אונס והכרח כלל בביטול ובפירסול כל מודעות כו' והכל שריר ובריר וקיים ולראוי באמנה ח יום . . . חדש . . . שיה . . . פטיה"ק . . .

עפ"י סדר הג"ל נעשחה המכירה בשמיטה שעברה ובשמיטה דגא הוסוף עליו הארון רי"א קוק אב"ד שליט"א לחתום כל אהר על שטר הרשאה על שמו ועל שם ב"ד ועשו המכירה כג"ל.